

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika

Frazeologija mjesnoga govora Donje Dubrave

DIPLOMSKI RAD

(8 ECTS bodova)

Mentorica:

dr.sc. Mira Menac-Mihalić, red. prof.

Sumentorica:

dr.sc. Anđela Frančić, red. prof.

Studentica:

Martina Kovač

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ	1
1. UVOD	3
2. MEĐIMURJE	4
2.1. Donja Dubrava	6
2.1.1. Povijest Donje Dubrave	6
2.1.2. Demografska slika Donje Dubrave	9
3. KAJKAVSKO NARJEČJE	10
3.1. Rasprostranjenost	10
3.2. Podjela kajkavskih dijalekata	11
3.3. Kajkavski vokalizam	11
3.4. Međimurski dijalekti	12
4. DIJALEKTOLOŠKA ISTRAŽIVANJA	14
5. KARAKTERISTIKE GOVORA DONJE DUBRAVE	16
6. FRAZEOLOGIJA	17
6.1. Dosadašnja istraživanja dijalektne frazeologije	18
6.2. O dijalektnoj frazeologiji	18
7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA FRAZELOGIJE MJESNOGA GOVORA DONJE DUBRAVE	19
7.1. Cilj istraživanja	19
7.2. Zadatak istraživanja	19
7.3. Metode istraživanja	19
8. ANALIZA FRAZEMA	21
8.1. Strukturna analiza	21
8.2. Konceptualna analiza frazema	22
8.2.1. Frazemi kojima se opisuje čovjekova vanjština	23

8.2.2.	Frazemi kojima se opisuju čovjekove osobine i sposobnosti	23
8.2.3.	Frazemi kojima se opisuje čovjekov status, ponašanje i svakodnevne životne situacije	27
8.2.4.	Frazemi kojima se opisuju čovjekova stanja i rezultati vlastitoga ili tuđega djelovanja	31
8.2.5.	Frazemi koji opisuju čovjekov odnos prema radu i postupanju	31
8.2.6.	Frazemi kojima se opisuje količina	32
8.2.7.	Frazemi koji opisuju čovjekovo kretanje	32
8.2.8.	Frazemi kojim se opisuju vremenski i prostorni odnosi	32
8.2.9.	Frazemi kojima se izriče ironija, vrijeđanje, poruga	33
8.2.10.	Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema jelu	33
8.2.11.	Frazemi kojima se opisuju odnosi prema starosti i smrti	34
8.3.	Lokalni frazemi	35
9.	RJEČNIK FRAZEMA	39
10.	ZAKLJUČAK	61
11.	LITERATURA	63
12.	PRILOZI	64
12.1.	Podaci o obavjesnici 1	64
12.2.	Podaci o obavjesnici 2	65
12.3.	Podaci o istraživanom punktu	66
	SAŽETAK	68
	KLJUČNE RIJEČI	69

1.	UVOD
----	-------------

Tema diplomskoga rada je analiza frazema prikupljenih na području mjesta Donja Dubrava. Cilj rada je bio analizirati prikupljene frazeme strukturnom i konceptualnom metodom te oblikovati i sastaviti rječnik frazema s objašnjenjima značenja. Sama strukturna analiza je prikazana na nekolicini primjera dok su konceptualnom analizom obrađeni svi frazemi. Posebnu pažnju stavili smo na lokalne frazeme.

Za povijesni dio rada u kojem se govori o Međimurju i mjestu (općini) Donja Dubrava osnovni izvori podataka bila su djela: **Općina i župa Donja Dubrava** (*Zvonimir Bartolić, Dragutin Feletar i suradnici*), **Iz povijesti Međimurja** (*Dragutin Feletar*) i **Istočno Međimurje** (*Petar Feletar*).

Teorijski dio dijalektne frazeologije opisan je korištenjem stručne literature, a temelj same analize bilo je terensko istraživanje i prikupljanje frazema – razgovor s mještanima koji govore izvornim mjesnim govorom te zapisivanje frazema. Valja napomenuti da su svi sugovornici unaprijed upoznati s kojom se svrhom frazemi zapisuju.

Temeljna frazeološko-dijalektna literatura ovoga rada je djelo profesorice M. Menac-Mihalić **Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj** iz 2005. godine u kojem se opisuje dijalektna frazeologija triju hrvatskih dijalekata.

Prije iznošenja rezultata istraživanja opisana je metodologija rada, tj. metode i sredstva koja su korištena u svrhu dobivanja što reprezentativnijih primjera frazema.

Prikupljeni frazemi su analizirani konceptualnom metodom koja ujedno i opisuje u kojem se kontekstu frazemi rabe, a u rječniku frazema opisana su značenja frazema.

Na samom kraju rada iznijet je zaključak i popis korištene literature, a u prilogima su navedeni podaci o obavjesnicama, osobama koje su pročitale sve prikupljene frazeme za zvučni zapis te podaci o istraživanom punktu.

Kontinuitet naseljenosti Međimurja možemo pratiti od neolitika pa sve do današnjih dana. U nanosima šljunka kod mjesta Šandorovec 1959. godine pronađena je kamena sjekira starija od pet tisuća godina. Crveni vrhovi koplja i oštrice bodeža svjedoče o naseljenosti ovoga područja i u brončanome dobu, a prva su stoljeća novoga vijeka obilježena ostacima rimske kulture – od novca i oružja pa sve do cesta i naselja. U ovome dijelu Hrvatske, naime, stoljećima su se križali europski putovi, sudarale se i graničile kulture brojnih naroda. Za povijesni razvoj i stvaranje naselja iznimno je važna bila veza dravskom dolinom (koja je od najstarijih vremena povezivala zapad s istokom) kao i transverzalni put koji ju je presijecao od sjevera prema jugu pa su na tom cestovnom pravcu nastajala i prva naselja. Kroz Međimurje je tako prolazila i glavna strateška rimska cesta od Petovije (Ptuj) prema Hallicanumu (Lendava) i Sabariji (Szombathely) pa dalje prema limesu na Dunavu. Osim ove glavne ceste rimska su naselja bila povezana običnim trgovačkim putovima čija je mreža bila slična današnjem rasporedu cesta u Međimurju. Mnogobrojni pak materijalni ostaci dokazuju postojanje naselja Aquame (Čakovec), Stridona (Štrigova) i Carrodunuma (prostor današnjeg Legrada i/ili Donje Dubrave na sutoku Mure u Dravu). Za ovaj potonji lokalitet stručnjaci se, uglavnom, slažu da je nastao na keltskim temeljima.

Razdoblje prvih stoljeća novoga vijeka (kad ovim prostorom dominiraju Rimljani) nije značajnije dokumentirano arheološkim artefaktima – tek nešto nakita i novaca, ali je zato sljedeće tzv. avarsko-slavensko razdoblje zastupljeno mnoštvom željeznih mačeva, sjekira i noževa pa sve do groblja prepunih ljudskih kostura i keramike. Kako stoljeća odmiču, tako su arheološki dokazi sve izdašniji i bogatiji.

No pisanih dokumenata, nažalost, vrlo je malo i rijetki su. Jedan od njih potječe iz antičkog doba kad povjesničar Plinije, pišući o rimskoj Panoniji, spominje ilirsko pleme Seretes koje je nastanjivalo područje između Mure i Drave. Prvi *suvremeniji* poznati pisani spomen prostora Međimurja je isprava iz 1203. godine u kojoj se spominje zemlja svetog Mihaela koja se nalazi između Mure i Drave. Druga poznata isprava je iz 1215. godine, a govori o (pre)prodaji Međimurja. I sljedeće dvije isprave također su pravnog karaktera: jednom kralj Bela (početkom 13. stoljeća) dodjeljuje

zagrebačkom biskupu Stjepanu posjede Bisticu i Otok u Međimurju, dok u drugoj (iz 1226. godine) čitamo o sporu dvaju vlastelina: Mutimira Mutimirovića s posjedima u Bistrici (Donji Vidovec) i Pavla, vlasnika posjeda u Otoku (kod današnjeg Preloga).¹ U kasnijim stoljećima, osobito od dolaska obitelji Zrinski u Međimurje, pisanih dokumenata je mnogo više, ali oni trenutno nisu predmetom našeg zanimanja.

Međimurska županija (administrativno) ili Međimurje (geografski) smješteno je na samom sjeveru Republike Hrvatske. Granice su mu prirodne – omeđeno je rijekama Murom i Dravom. Zapadni dio mu je brdovit (obronci Alpa), a središnji i istočni dio su ravnice (Panonska nizina). *Hortus Croatiae* – kako mnogi, s punim pravom, nazivaju Međimurje – graniči s Mađarskom i Slovenijom preko koje se lako i brzo (svega nekoliko desetaka kilometara) dolazi do treće zemlje – Austrije.

Prirodno-geografska obilježja Međimurja vrlo su važna za razvoj naseljenosti te gospodarski i društveni razvoj. Ovo se područje može podijeliti u tri osnovne cjeline.

Gornje Međimurje karakterizira reljef niskih vinorodnih pobrđa dok srednje i donje Međimurje obilježava akumulacijsko-tektonski reljef prostranih (osobito u donjem dijelu) murskih i dravskih poloja i riječnih terasa. Ovakva relativno povoljna prirodno-geografska obilježja s toplom i vlažnom srednjoeuropskom klimom i nadmorskom visinom 130 -150 metara u nizinskom dijelu (npr. ušće Mure u Dravu je na 132 metra) kroz povijest su pa sve do današnjih dana utjecala na razvoj naseljenosti.

Sva međimurska mjesta, s iznimkom gradova (Čakovec, Prelog, Mursko Središće) te još nekih naselja, u posljednjih nekoliko desetljeća bilježe pad broja stanovnika. Društveno-političke prilike i ekonomska situacija učinile su svoje i uzrokovale velike migracije stanovništva.

No premda Međimurje (kao, uostalom, i cijela naša država) proživljava svojevrsnu demografsku recesiju, ono je i danas među najgušće naseljenim dijelovima Republike Hrvatske. Na području veličine 9,5 km² u 126 naselja živi 126 500 ljudi što rezultira gustoćom stanovništva od 164,2 osobe/km².

¹ Feletar, Drago: Iz Povijesti Međimurja, Ogranak Matice hrvatske, Čakovec, 1968., 29. str.

² Feletar, Petar: Istočno Međimurje, Meridijani, Samobor, 2005., 41. str.

2.1.	Donja Dubrava
-------------	----------------------

Donja Dubrava (i mjesto i istoimena općina) smještena je na krajnjem istoku Međimurja, 137 metara iznad morske razine, na lijevoj obali rijeke Drave i nedaleko mjesta gdje se u nju ulijeva Mura. Mjesto broji, prema najnovijem popisu, 1932 stanovnika, a obuhvaća površinu od 18,66 km².

2.1.1.	Povijest Donje Dubrave
---------------	-------------------------------

Etimologija imena Dubrava vodi nas do slavenskog korijena *dub* koji se u našem jeziku i svim rječnicima redovito javlja u značenju *hrast*. Uz ovo osnovno značenje riječ *dub* može značiti i (općenito) veliko, snažno, moćno stablo. Zato Zvonimir Bartolić drži da je *Dubrava* toponim koji otkriva autentičnost: *dubrava*, koja označava (mladu, hrastovu) šumu, općeslavenski je naziv i javlja se u različitim lingvističko-etimološkim varijantama kod gotovo svih slavenskih naroda. S Bartolićem se možemo složiti jer postoje nepobitni dokazi da je u (i ne tako davnoj) prošlosti Donja Dubrava bila okružena bujnom hrastovom šumom. Iako su danas stabla duba ili hrasta rijetka, toponim *Hrastić* (danas parcele obradivog poljoprivrednog zemljišta, oranice) dovoljno govori sam za sebe.

Naseljenost ovoga prostora može se – u kontinuitetu do današnjih dana – dokazati već od neolitika brojnim nalazima kamenog oruđa, oružja te nizom keramičkih ulomaka. Rimljani donose svoju kulturu i – kršćanstvo. Dokaz tomu je i promjena običaja vezanih uz mrtve: s prihvaćanjem kršćanstva mrtvi se više ne spaljuju, nego pokapaju. Niču rimska naselja (neka nastala na keltskim temeljima, npr. Carrodunum na prostor današnjeg Legrada i/ili Donje Dubrave) ili kao trgovišta ili kao vojni tabori. Kontinuitet naseljavanja nastavlja se i tijekom seobe naroda pa ranu nazočnost slavenskoga stanovništva i ranosrednjovjekovno naselje na tlu današnje Donje Dubrave potvrđuju i nalazi ulomaka tipične slavenske keramike s kraja 8. stoljeća.

Ranih pisanih dokumenata o postojanju mjesta, nažalost, nema. Oni su manje-više sporadični i posredni. Tako je zapisana i jedna, doduše nepotvrđena, legenda o osnivanju Donje Dubrave koja kaže da se mjesto formiralo u ranom srednjem vijeku pod imenom Gorica.

Naselje se prostiralo...

„...med rekom Dravom i potokom Drajičom, od Ropač v Orešču do Sološkoga polja i Kebla. Potli, v 14. veku, da je Drava pak pritislula naseljenje Gorice i pojela pol Drajičice, narod se seljil v Zeleno Dobravo, luge koji so bili na terenu današnjega Repaša i Ciganjske jade. I tu je Drava ne dala mirno živeti dogo ljudjem, morti nekvi dvesto ljet. Pak so se morali povlačiti na sever de je bilo višeše i trdeše tlo. Tak so dospeli na denešnju lokaciju sela i tu je unda bilo selo nazvano – Doljnja Dobrava.“³

Osim ove legende pouzdanih pisanih dokumenata o Donjoj Dubravi nema sve do 15. stoljeća. U jednom takvom dokumentu pisanom 16. rujna 1446. godine spominje se „*castellum Wydombo in districu Mwrakwz*“ (utvrda **Nova Dubrava, Mura**) koja se nalazila blizu položaja kasnije sagrađene utvrde Novi Zrin. Samo ime – **Nova Dubrava** – daje nam za pravo pretpostaviti da je i prije nje postojala starija utvrda imenom **Dubrava** iz čega se može zaključiti da je mjesto znatno starije no što pisani dokument potvrđuje. U starijoj se literaturi govori i o spomenu Dubrave iz 1467. godine, u vrijeme gospodstva Fridrika Lamberga. No kako ovo spominjanje nema odgovarajućeg uporišta u izvorima, ne možemo ga sa sigurnošću prihvatiti kao vjerodostojan dokument. Stoga se kao prvi povijesno relevantan spomen imena mjesta – **Dombra** – smatra isprava kralja Matijaša Korvina od 24. svibnja 1478. godine.

Tijekom stoljeća pa sve do kraja 1. svjetskog rata Donja Dubrava se razvila u najznačajnije obrtničko-trgovačko, ali i poljodjelsko naselje donjeg Međimurja. Osobito značenje imao je prometni položaj Donje Dubrave, tj. njezina pozicija na rijeci Dravi kao žili kucavici prometnih tokova. Tu je bio i važan prijelaz preko rijeke te kontaktno područje prema jugozapadnoj Mađarskoj i Podravini. Donja Dubrava temelji svoj napredak na mogućnostima koje im je ponudila rijeka Drava: mlinarstvo, splavarstvo, zlatarstvo, vrbova šiba, šljunak i pijesak te, u manjoj mjeri, ribarstvo i lovstvo. Granica gotovo da i nema, promet je otvoren pa se, osobito u 19. stoljeću, razvijaju brojni obrti kojima se bavi nekoliko stotina zanatlija.

³ Bartolić, Z., Feletar, D. i dr.: Općina i župa Donja Dubrava, Meridijani, Donja Dubrava, 2007., 19. str.

Između gravitacijskih zona urbanih središta (Varaždina, Čakovca i Preloga sa zapada, Koprivnice s juga i mađarske Kaniže sa sjevera) Donja Dubrava postaje najjači gospodarski centar ovoga kraja.

Sredinom 19. stoljeća pečat Donjoj Dubravi daju braća Hirschler osnivanjem tvrtke za preradu i prodaju drva. Drvo se Dravom dovozi iz Slovenije, u mjestu se prerađuje, pretovaruje i prosljeđuje dalje vodenim putovima sve do Novog Sada. Potkraj 19. i početkom 20. stoljeća Hirschleri su bili najbogatija međimurska obitelj koja je, osim posla, razvijala i brinula se o kulturi. Tako već 1887. godine u mjestu otvaraju i registriraju mjesnu čitaonicu, 1888. godine osnivaju dobrovoljno vatrogasno društvo (koje je uz seoska imanja trebalo štititi i njihove zalihe drva), iniciraju formiranje vatrogasne limene glazbe kupnjom instrumenta te unajmljuju i plaćaju *kapelnika* (glazbenog učitelja i voditelja puhačkog orkestra). Danas o njima svjedoči desetak velebnih zgrada koje su i danas u funkciji. Tadašnju Donju Dubravu su (kao gosti obitelji Hirschler) upoznala i najpoznatija europska kulturna i umjetnička imena. U to je vrijeme Donja Dubrava praktički bez nezaposlenih, a radna se snaga i uvozi.

No vrijeme ekonomskog prosperiteta završilo je četrdesetih godina 20. stoljeća. Nakon 2. svjetskog rata zatvara se granica s Mađarskom i mjesto ostaje u svojevrsnoj prometnoj izolaciji. Ondašnja politička situacija ne pogoduje poticanju i razvoju obrtništva što dovodi do ekonomskog, kulturnog i demografskog propadanja mjesta.

Određena poboljšanja naziru se šezdesetih godina prošlog stoljeća. Godine 1961. prometnu poziciju Donje Dubrave, ali i ovog dijela Međimurja, poboljšava gradnja prvog drvenog mosta preko Drave (do tada se s Podravinom prometovalo skelama). Kasnijom izgradnjom suvremenog betonskog mosta (1977. godine) Donja Dubrava bitno je ublažila svoj periferni granični prometni položaj te je postala aktivnom poveznicom između Podravine i Međimurja. Položaj Donje Dubrave kao prometnog čvorišta učvršćen je još i više sredinom osamdesetih godina izgradnjom HE „Dubrava“ jer je uz derivacijski kanal sagrađena asfaltirana cesta koja sjevernom stranom rijeke Drave spaja Donju Dubravu s kulturnim, političko-upravnim i ekonomskim centrima (Čakovec, Varaždin) te sa suvremenom autocestom Zagreb-Goričan (kojom se za sat vremena može stići i do Zagreba i do Mađarske).

2.1.2. Demografska slika Donje Dubrave

Poznato je da je demografska slika svakog mjesta odraz ekonomskog stanja. Zbog ranog razvoja obrta i trgovine, ali i unapređenja poljoprivredne proizvodnje, Donja Dubrava već po prvom sveobuhvatnom popisu stanovništva iz 1857. godine broji 2602 stanovnika. Kako raste ekonomska moć mjesta, tako se povećava i broj stanovnika pa ono svoj maksimum dostiže početkom 20. stoljeća. Prema popisu iz 1910. godine u Donjoj Dubravi žive 3734 osobe i ona je tada, po broju stanovnika, veća i od današnjeg županijskog središta – grada Čakovca. Iako su svi popisi do 1. svjetskog rata bilježili značajan rast stanovništva, taj je trend zaustavljen povlačenjem državne granice na Muri, prometnom izolacijom te smanjenjem važnosti trgovine drvom rijekom Dravom. Ova naglašena silazna putanja nastavlja se i nakon 2. svjetskog rata. Od 3734 stanovnika koji su živjeli u Donjoj Dubravi 1910. godine danas ih, prema posljednjem popisu, ima samo 1932. To je smanjenje čak za 1802 osobe ili za više od 40%.

No, usprkos burnom povijesnom razvoju, narodnosna i vjerska struktura Donje Dubrave stoljećima je nepromijenjena jer je stanovništvo uglavnom domicilno s neznatnim postotkom novog useljavanja. U svim popisima čitamo da Donju Dubravu naseljava uvijek oko 90% Hrvata (prema popisu iz 2001. godine čak 99%). Osim toga, ovo je tradicionalno katolički kraj pa ostalih vjera praktički i nema.⁴

Stanovnici Donje Dubrave nose (uglavnom) **22 prezimena** među kojima najbrojniju skupinu čine ona koja počinju slovom **H** (88 obitelji), slovom **M** (87 obitelji) i slovom **K** (68 obitelji). Od pojedinačnih prezimena najbrojnije je **Horvat** (47), a slijede ga **Čižmešija** (34), **Rusak** (30), **Fabić** (25), **Miser** (23), **Vučenić** (20), **Haramija** (15)... Iako prezimena pokazuju i etimološku raznolikost, ona su uglavnom hrvatska i mađarska. Prezime **Horvat** svakako je etimološki slavensko/hrvatsko. I prezime **Kovač** je (najvjerojatnije) slavenskog porijekla premda je mađarski telefonski imenik (osobito győrske oblasti) prepun takvih prezimena. No zato su **Varga**, **Fabić**, **Miser**, **Ujlaki**... nesumnjivo prezimena preuzeta iz mađarskog jezika. Uza ta hrvatska i mađarska prezimena ima i onih koje dugujemo turskim osvajanjima naših krajeva: u mjestu ima i dosta **Haramija** (što je naziv za turskog *vojnika pješaka*).

⁴ Bartolić, Z., Feletar, D. i dr.: Općina i župa Donja Dubrava, Meridijani, Donja Dubrava, 2007., 35. str.

3.	KAJKAVSKO NARJEČJE
-----------	---------------------------

3.1.	Rasprostranjenost
-------------	--------------------------

Kajkavski dijalekti zauzimaju najveći dio sjeverozapadne Hrvatske i Gorski kotar. Glavna granica kajkavskih dijalekata je međuriječje Drave i Save. Obuhvaćaju sjeverozapadni i središnji dio hrvatskog jezičnog prostora (Zagreb, Prigorje, Međimurje, Podravina, Hrvatsko Zagorje, Turopolje, Žumberak, Moslavina, Pokuplje i Gorski Kotar). Izvan granica Hrvatske obuhvaćaju dijelove prostora Mađarske (Nežidersko jezero, Pomurje) te manje dijelove u Rumunjskoj, Vojvodini i Slovačkoj, a kajkavski se dijalekt može čuti i kod hrvatskih iseljenika u Americi i Australiji.

Sličnost i podosta zajedničkih osobina imaju kajkavsko narječje i slovenski jezik pa je u prošlosti postojalo mišljenje da taj dijalekt zapravo pripada slovenskom jeziku i da je slovenskog podrijetla. No suvremena istraživanja opovrgavaju takva mišljenja pa je danas nepobitno dokazano da kajkavsko narječje pripada korpusu hrvatskog jezika. Doduše, od samih početaka oblikovanja hrvatskog jezika ono je bilo izloženo utjecajima štokavštine, čakavštine i slovenskog jezika, ali je u mnogim mjestima i kod brojnih govornika ipak sačuvan u svom osebujnom izvornom obliku.⁵

⁵ Lončarić, Mijo: Kajkavsko narječje, Školska knjiga, Zagreb, 1996. 153. str.

3.2.	Podjela kajkavskih dijalekata
-------------	--------------------------------------

Kajkavski dijalekti dijele se prema

Aleksandru Beliću na: 1. sjeverozapadne ili zagorske,
 2. istočne,
 3. jugozapadne ili prigorske;

Stjepanu Ivšiću na: 1. kajkavske govore sa starijim naglaskom,
 2. kajkavske govore s mlađim naglaskom;

Miji Lončariću na:	središnjozagorski	samoborski	varaždinsko-ludbreški
	međimurski	gornjosutlanski	plješivičko-prigorski
	turopoljski	gornjolonski	turopoljski
	vukomeričko-pokupski	donjolonski	sjevernomoslavački
	glogovičko-bilogorski	podravski	goranski
	donjosutlanski		

3.3.	Kajkavski vokalizam
-------------	----------------------------

Vokalizmi kajkavskih govora izvode se iz ishodišnog hrvatskog vokalizma:

<i>i</i>	<i>u</i>		
<i>ɛ</i>	<i>o</i>		
	<i>ə</i>		
<i>ɛ</i>	<i>ɔ</i>	<i>! r</i>	
	<i>a</i>		

Kajkavski vokalni trapez dobiven nakon jednačenja *ɛ* i *jata*:

<i>i</i>	<i>u</i>
<i>ɛ</i>	<i>o</i>
<i>ɛ</i>	<i>ɔ</i>
	<i>a</i>

3.4.	Međimurski dijalekti
-------------	-----------------------------

Temeljem Lončarićevog prijedloga, **Blažeka** međimurske dijalekte dijeli na tri osnovne skupine pri čemu su mu temeljni kriteriji za podjelu

- a) odnos refleksa jata i poluglasa u naglašenoj poziciji,
- b) odnos refleksa slogotvornog *ř* i stražnjeg nazala *ø*.

Primjenom ovih kriterija međimurske dijalekte možemo podijeliti na tri skupine .

Skupinu **donjih** poddijalekata čine:

- *preloška* skupina (Čehovec, Donji Kraljevecm Otok, Prelog),
- *goričanska* skupina (Donji Hrašćan, Goričan, Hodošan, Palinovec),
- *donjodubravska* skupina (Donja Dubrava, Donji Vidovec, Kotoriba),
- *serdeheljska* skupina (Fičehaz, Kerestur, Mlinarci, Serdehelj),
- *orehovička* skupina (Orehovica, Podbrest, Sveti Križ, Vularija),⁶

Srednja skupina poddijalekata obuhvaća:

- *podturensku* skupinu (Dekanovec, Gardinovec, Ivanovec, Novakovec, Podturen, Pribislavec, Štefanec),
- *subotičku* skupinu (Belica, Domašinec, Držimurec, Mala Subotica, Palovec, Strelec, Turčišće),
- *čakovečku* skupinu (Čakovec, Dunjkovec, Gornji Hrašćan, Gornji Kuršanec, Mačkovec, Mihovljan, Nedelišće, Novo Selo na Dravi, Novo Selo Rok, Pretetinec, Pušćine, Savska Ves, Strahoninec, Šandorovec, Šenkovec, Totovec),
- *lopatinečku* skupinu (Brezje, Frkanovec, Gornji Mihaljevec, Lopatinec, Mali Mihaljevec, Merhatovec, Prekopa, Slakovec, Vučetinec, Zasadbreg)
- *vratišinečku* skupinu (Vratišinec, Ferketinec, Gornji Kraljevec, Krištanovec, Križovec, Miklavec, Selnica, Štrukovec, Zebanec, Žiškovec)

⁶ Popis istraženih mjesnih govora koji spadaju u pojedine skupine i podskupine međimurskih govora nalaze se zapisani u zagradama.

U **gornje** poddijalekte ubrojena je:

- *svetomartinska* skupina (Donji Koncovčak, Hlapičina, Mursko Središće, Peklenica, Sveti Martina na Muri, Vrhovljan, Žabnik)
- *štrigovska* skupina (Banfi, Grabrovnik, Raskrižje, Robadje, Štrigova, Železna Gora)
- *stanetinečka* skupina (Bogdanovec, Gornja Dubrava, Preseka, Sveti Urban, Stanetinec, Vukanovec).⁷

⁷ Blažeka, Đuro: Medimurski dijalekt, hrvatski kajkavski govori Medimurja, Matica Hrvatska, Čakovec, 2008., str. 14.-17.

4.	DIJALEKTOLOŠKA ISTRAŽIVANJA
----	-----------------------------

Predznanstvenu epohu dijalektoloških istraživanja kajkavskog narječja čine *Dekretum Ivana Pergošića*, poliglotski rječnik njemačkog leksikografa **Megisera**, *Dikcionar Jurja Habelića* i *Gazofilacij* pavlina **Ivana Belostenca**.⁸ Zanimljivo je da je prvo sintetsko djelo o kajkavskom narječju napisao Ukrajinac **A. M. Lukjanenko** 1905. godine pod nazivom *Kajkavsko narječje*.

Istaknuto mjesto u proučavanju kajkavštine zauzima i djelo **Stjepana Ivšića** *Jezik Hrvata kajkavaca* (1936.) u kojem prikazuje akcentuacijsku strukturu kajkavskog dijasistema na kojem je ostvarena prva znanstvena klasifikacija kajkavštine što danas čini polazišnu strukturu u proučavanju kajkavskih govora. Ivšić navodi da je u kajkavskoj akcentuaciji karakteristično postojanje metatonijskih, novih akcenata – akuta i cirkumfleksa u određenim gramatičkim i tvorbenim kategorijama, a govore kajkavskog dijalekta razvrstava prema sudbini metatonijskog cirkumfleksa.

Sredinom 19. st. započinje razdoblje znanstvenog proučavanja hrvatskih govora. **Matija Valjavac** proučava varaždinski kraj, **Rožić** proučava govor Plješivičkog prigorja, a **Oblak** govor Svetog Martina. Zajedničko svim navedenim istraživanjima je težnja dokazati da kajkavsko narječje nije dio slovenskog već hrvatskog jezika.

Tako i **Vatroslav Jagić** u recenziji Lukjanenkova rada navodi kako nisu dovoljne pojedine fonetske osobine za određivanje dijalektnih odnosa, već je potrebno uzeti u obzir ukupni dojam. Iz tih se rasprava da zaključiti da se kajkavsko narječje može eventualno smatrati sredinom između slovenskog i hrvatskog govora, ali da po osobinama ono pripada isključivo hrvatskom govoru. Također se protivio mišljenju da je kajkavsko narječje nastalo miješanjem različitih jezičnih osnova.⁹

Aleksandar Belić i **Dalibor Brozović** poznati su po dijalektološkim podjelama kajkavskog narječja. **Mijo Lončarić** se također bavio istraživanjem kajkavskih govora na području bilogorske, moslavačke, međimurske, zapadnozagorske i varaždinske županije. U svojoj monografiji o govoru Gregurovca Vetreničkog opisao je govor gradišćanskih kajkavaca, tj. gradišćanskohrvatske govore. Zaslužan je također i za novu kartu kajkavskog narječja: *Prilog podjeli kajkavskog narječja (s kartom kajkavskog narječja)*.

⁸ Lončarić, Mijo: Kajkavsko narječje, Školska knjiga, Zagreb, 1996. 3. str.

⁹ Lončarić, Mijo: Kajkavsko narječje, Školska knjiga, Zagreb, 1996. 4. str.

I **Josip Lisac** istraživao je goranske govore (Turni, Delnice), a jezikom kajkavske književnosti bavili su se i **Milan Moguš, Antun Šojat, Stjepko Težak, Herta Kuna, Mladen Kuzmanović i Josip Vončina**. Kajkavsku pak su onomastiku proučavali **Petar Šimunović, Antun Šojat, Mijo Lončarić** te posebno **Andela Frančić**.

Prvi dijalektolog koji se bavio istraživanjem međimurskih govora bio je **Vatroslav Oblak** koji je istražio mjesni govor Svetog Martina. Ovaj se rad dugo vremena zadržao kao jedini znanstveni istraživački rad određenoga međimorskog govora mada njime govori relativno mali broj Međimuraca.

Stjepan Ivšić je u svojoj studiji međimurske govore, obzirom na akcentuaciju, uvrstio u I. (konzervativnu) skupinu zajedno sa zagorskim, plješivičko-jaskanskim i ludbreškim govorima. Međimurski se govori u ovoj skupini od ostalih navedenih razlikuju po gubitku opreke po modulaciji i kretanju tona.

Zvonimir Bartolić se prvi osvrnuo na Oblakovu studiju gdje on taksativno nabraja brojne jezične činjenice u međimurskim govorima te ih uspoređuje s opisom mjesnog govora Svetoga Martina. Nabrojene jezične osobine najvećim se dijelom odnose na jezične osobine njegova rodnoga mjesta Donje Dubrave.

Antun Šojat iznosi kratki prikaz fonologije govora Preloga za *Fonološke opise srpskohrvatskih/hrvatskih, slovenskih i makedonskih govora obuhvaćenih Općelingvističkim atlasom*.

Pavle Ivić daje 1961. godine osnovne podatke o vokalizmu i akcentuaciji Male Subotice gdje je vidljivo ukinuće opreke po kvantiteti, a ne samo po modulaciji, a istraživanja govora Donje Dubrave (s osvrtima na govore Kotoribe, Donjeg Vidovca i Svete Marije) **Mije Lončarića** samo su potvrdila sustav koji je Ivić opisao u Maloj Subotici.¹⁰

Najznačajniji doprinos suvremenim dijalektološkim istraživanjima daje svojim radovima **Đuro Blažeka**, posebno radom *Međimurski dijalekt, hrvatski kajkavski govori Međimurja* koji danas s pravom smatramo modernom monografijom međimurskih govora.

¹⁰ Blažeka, Đuro: Međimurski dijalekt, hrvatski kajkavski govori Međimurja, Matica hrvatska, Čakovec, 2008. 13. str.

5.	KARAKTERISTIKE ISTRAŽENOG GOVORA DONJE DUBRAVE
----	--

Za određivanje karakteristika govora Donje Dubrave poslužili smo se istraživanjem **alijeteta** i **alteriteta** kajkavskog narječja i utvrđivanjem njihove prisutnosti u mjesnom govoru.¹¹

Kod **alijeteta** smo zabilježili oblik upitno-odnosne zamjenice **kaj** te njezinih kompozita, refleks jata i poluglasa kao /e/ (zatvoreno e), mijenjanje artikulacije i redukcija neakcentiranih vokala, uporaba prijedloga **vu/v**, dvojak rezultat primarne (praslavenske) i sekundarne jotacije skupina /tj/, /ktj/ > /č/, /šč/, te skupine /dj/ > /d/ i /dj/, sustavno obezvučenje zvučnog šumnika na dočetu riječi, uopćenje jednadžbe A jd. = G jd. u muškom rodu, gubljenje morfološke posebnosti vokativa jednine, uopćenje komparativa s elementom /š/ u tvorbenom morfemu, tvorba futura, morfološko i funkcionalno razlikovanje infinitiva i supina, sustavna uporaba određenog pridjevskog lika i u predikatnom proširku, gubljenje razlika između fonema /č/ i /ć/, postojanje proteze koja se ostvaruje proširivanjem glasovima /j/ i /v/ i akcentuaciju.

Kod **alteriteta** smo zabilježili skupinu **jd** u prezentskoj osnovi glagola *ići*, rotacizam u prezentskoj osnovi glagola *moći*, krajnje slogovno /l/ koje je zadržano bez izmjene, zadržanu praslavensku konsonantsku skupinu /čr/, javljanje skupine /št/, /šp/, /šk/ u primljenica, skupinu /vs/ > /os/ ili /fs/, redukciju /v/ unutar konsonantske skupine sa /r/ (iako ima i odstupanja od pravila), izjednačenje prijedloga *iz* i *s* u jednome liku – pretežno *z*, neproširenu množinu u množinskim oblicima, realizaciju nastavačnog morfema –i u G mn. imenica muškog roda, realizaciju nultog nastavačnog morfema u imenica ženskog roda u G mn., oblike prezenta glagola *htjeti* i nepostojanje morfema /iju/ u G mn. kod imenica.

¹¹ U privicima se nalaze potpuni i oprimjereni rezultati istraživanja mjesnoga govora Donje Dubrave

„Frazeologija jednoga jezika je sveukupnost frazeoloških sredstava jezika, a ujedno je i znanost koja proučava frazeološka sredstva jezika.“¹²

Menac ističe da su riječi koje tvore svezu, njezine sastavnice ili komponente, povezane među sobom različitim oblicima gramatičkog slaganja. Mogu se slagati u nekoj od gramatičkih kategorija kao što su rod, broj, padež ili lice, no postoji i mogućnost da jedna sastavnica, najčešće glavna riječ u svezi, zahtijeva posve određeni oblik druge sastavnice, a samo slaganje može izostati.¹³ Slobodne sveze čine sastavnice koje zadržavaju svoje značenje, a govornik ih slobodno bira prema značenju koje želi dati svezi. U frazeološkim svezama dolazi do promjene značenja, ili gubitka, svih ili nekih sastavnica te se takve sveze rabe kao gotove, cjelovite jedinice koje ne nastaju spontano i slobodno u govornom procesu već su govorniku unaprijed poznate.¹⁴ Frazeološku svezu nazivamo i **frazemom** koji je osnovna jedinica frazeološkoga jezičnog sustava. Zbog čvrste strukture frazema, koja nastaje spontano, sastavnice frazema ne djeluju kao sastavnice sa samostalnim značenjem pa značenje cijeloga frazema ne proistječe iz značenja pojedinih sastavnica. (Primjer: *nemati dlaku na jeziku* – značenje samih sastavnica, a ni njihov zbroj ne daju nam naslutiti značenje frazema.)¹⁵

Govoreći o podrijetlu frazema, Menac ih dijeli na **nacionalne frazeme** (nastali u jezičnom sustavu u kojem se i koriste) i **posuđene frazeme** (nastali u drugom jeziku, ali su prilagođeni jeziku u kojem se koriste).

Kad proučavamo izvore frazema, onda ih dijelimo na frazeme **napisane na jeziku koji ih upotrebljava** (*pasti na prosjački štap*), **prevedene s drugih jezika** (*Kocka je bačena!*), frazeme iz **narodne književnosti** (*Ero s onoga svijeta*), iz **znanosti** (*vaditi drugi korijen*), **glazbe** (*davati ton*), **kazališta** (*igrati glavnu ulogu*), **sporta** (*nizak udarac*), **pomorstva** (*punim jedrima*)...¹⁶

¹² Menac, A., Hrvatska frazeologija, Knjigra, Zagreb, 2007., str. 15

¹³ Isto, str. 9

¹⁴ Isto, str. 9

¹⁵ Isto, str. 11

¹⁶ Isto, str. 17

6.1.	O dijalektnoj frazeologiji
-------------	-----------------------------------

Dijalektna se frazeologija u posljednjih dvadesetak godina sve više odnosi na sveukupnost određenog dijalekta dok su se frazemi ranije prikupljali na području jednog mjesnog, lokalnog govora. Za proučavanje prikupljenih frazema u dijalektnoj je frazeologiji posebno zanimljiv geografski prostor čije bi proučavanje područne frazeologije i rasprostranjenost jedinica u različitim govorima istog dijalekta rezultiralo zanimljivim pretpostavkama i odgovorima o samome podrijetlu frazema.

6.2.	Dosadašnja istraživanja dijalektne frazeologije
-------------	--

Najveći doprinos istraživanju dijalektne frazeologije svakako je ostvarila **M. Menac-Mihalić** svojim radovima koji opisuju dijalektnu frazeologiju triju hrvatskih dijalekata. Djelo profesorice Menac *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj* iz 2005. godine, u kojoj se prikazuje analiza frazema, rječnik frazema te značenjsko kazalo, smatra se suvremenom monografijom u dijalektnoj frazeologiji. Spomenuto djelo rezultat je znanstveno-istraživačkoga projekta “*Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije*“ koji potpomaže MZOŠ u suradnji sa studentima Filozofskoga fakulteta.

J. Maresić proučavala je frazeologiju Podravske Sesveta, **M. Turk** frazeologiju krčkih govora, **A. Menac** i **M. Menac-Mihalić** frazeologiju južnih čakavskih govora, **S. Bogović** frazeologiju grobničkih govora te mjesnoga govora Drage, **A. Frančić** objavljuje rad *Iz frazeologije međimurske kajkavštine*, a **Z. Skok** djelo *Kontrastivna analiza hrvatske frazeologije Međimurja i mađarskog Pomurja*.

7.	METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA FRAZELOGIJE MJESNOGA GOVORA DONJE DUBRAVE
-----------	--

Mjesni govor Donje Dubrave istražen je za potrebe završnoga rada. Istraženi su alijeteti i alteriteti, a izvorni su nam govornici pružili mogućnost za snimanje i zapisivanje izvornoga govora mjesta Donje Dubrave. Zaključci donijeti nakon istraživanja mjesnoga govora upotrijebljeni su i u ovome radu prije same analize prikupljenih frazema kako bi se čitateljima upotpunila slika o govoru.

7.1.	Cilj istraživanja
-------------	--------------------------

Prikupiti i analizirati frazeme koji se koriste u svakodnevnome razgovoru mještana Donje Dubrave. Posebnu pažnju staviti na lokalne frazeme.

7.2.	Zadatak istraživanja
-------------	-----------------------------

Prikazati strukturnu analiza prikupljenih frazema te konceptualnom analizom razvrstati sve prikupljene frazeme. Sastavljanje rječnika frazema u kojemu su abecednim redom, prema uopćenom leksemu, ispisani svi prikupljeni frazemi te navođenje značenja frazema.

7.3.	Metode istraživanja
-------------	----------------------------

Metoda razgovora

Razgovori nisu bili službeni i najavljeni, već su materijali prikupljeni u različitim neformalnim oblicima komunikacije.

Metoda zapisivanja

Frazemi su zapisivani u kontekstu i detaljno su objašnjena njihova značenja obzirom na izrečeni kontekst. Osobe koje su izgovorile frazeme bile su upoznate zašto se materijal prikuplja te su pristale na zapisivanje i korištenje izgovorenih frazema.

Rad na dokumentaciji i literaturi

Za potrebe istraživanja korištena je i starija i recentna dijalektološka literatura, ali osnove za rad pružila je suvremenija literatura koja se odnosi na frazeološku dijalektologiju.¹⁷

Metoda analiziranja

Nakon provedenoga prikupljanja, zapisivanja i snimanja frazema izvršena je analiza. Strukturna je analiza prikazana na nekoliko primjera, a konceptualnom analizom razvrstani su svi prikupljeni frazemi. Rječnik frazema sadrži dodatno objašnjenje značenja frazema i smještaj istih u određeni kontekst.

¹⁷ Suvremena literatura, koja je korištena kao osnovno polazište za daljnji rad, navedena je u poglavlju 7.1. i 7.2.

8.	ANALIZA FRAZEMA
-----------	------------------------

8.1.	Strukturna analiza
-------------	---------------------------

Strukturna analiza frazema odnosi se na proučavanje leksičkoga sastava frazema što znači da se proučavaju sve leksičke strukture svih riječi koje čine frazem. Naime, samo formalnom analizom leksičkog (i semantičkog) sastava te analizom dominantne sastavnice frazema često ne možemo izvesti kategorijsko značenje pojedinog frazema. Stoga su svi prikupljeni frazemi analizirani i na semantičkoj i sintaktičkoj razini.¹⁸

U ovome je radu ukratko prikazana strukturna analiza frazema, a velika većina prikupljenih frazema raščlanjena je konceptualnom analizom.

Sveze riječi¹⁹

- **imeničke sveze**
 - imenica + imenica *dor govora*
 - imenica + prijedlog *na veke vekova*
 - imenica + pridjev *z čistoga mira*

- **glagolske sveze**
 - glagol + imenica: *nemati dlako na jeziko*
 - glagol + glagol: *moreš to obesiti cucko za rep*
 - glagol + prilog: *masno platiti*
 - glagol + zamjenica: *dojdi k sebi*

- **pridjevske sveze**
 - pridjev + imenica: *dožen i vrogo i Bogo*
 - pridjev + pridjev: *mrtev zmočeni*
 - pridjev + zamjenica: *pon sebe*

¹⁸ Kovačević, Barbara, Hrvatski frazemi *od glave do pete*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2012., str. 22.

¹⁹ Prema podjeli A. Menac u knjizi *Hrvatska frazeologija* (str. 30.-60.) razvrstani su primjeri frazema prikupljeni na terenu kroz neformalne razgovore s osobama koje su unaprijed znale svrhu razgovora

- **rečenice – frazemi**
 - jednostavna rečenica: *otprta mesnica*
 - složena rečenica: *skokati dok nešto zaprdne*

Tautološke frazeosheme

- **imeničke frazeosheme:** *Mater je mater.*
Dete kak dete.
- **glagolske frazeosheme:** *Deral se ne deral.*
Koštalo kaj koštalo.
- **pridjevsko – priložne frazeosheme:** *Novi novcati.*
Se manjši i manjši.
- **mješovite frazeosheme:** *Den po den.*
Što brblja, brblja.

8.2.	Konceptualna analiza frazema²⁰
-------------	--

Veliki broj frazema utemeljen je na metaforama čime se u hrvatskoj lingvistici bavi kognitivna lingvistika. Kognitivna lingvistika sam koncept označava kao pojam koji je u našem primjeru ostvaren prožimanjem značenja pojedinih frazema bez obzira na njihovo kategorijsko značenje.²¹ Sukladno navedenome, analizirani frazemi međusobno se prikazuju kao sinonimi i nemaju istu strukturu već dijele samo isti koncept.

Prema zaključcima Barbare Kovačević konceptualnom analizom frazema izdvajaju se koncepti koji su prikazani imenicama, glagolskim imenicama, glagolima i priložima te (rijetko) pridjevima.

²⁰ Konceptualnom analizom obrađeni su svi prikupljeni frazemi djelomično prema modelu Barbare Kovačević preuzetom iz knjige „Hrvatski frazemi *od glave do pete*“, 2012.

²¹ Kovačević, Barbara, Hrvatski frazemi *od glave do pete*, Zagreb, 2012.

8.2.1.	Frazemi kojima se opisuje čovjekova vanjšina
---------------	---

mršavost	<i>Soma kost i koža. Tenka kak koljič.</i>
debljina	<i>Debelji kak poh. Okrogla kak lagev.</i>
lice -bljedoća	<i>Bljedi kak krpa.</i>
-crvenilo	<i>Črljeni kak črljeni papriš.</i>
	<i>Črljeni kak da je s čmelami spol.</i>
kosa -zalizana	<i>Zgljeda kak da ga krava zalizala.</i>
-neuredna	<i>Losi su ti kak da te struja stepla.</i>
-kovrčava	<i>Zaljeteti se v korožnjok.</i>
visina	<i>Biti žabi do vuh.</i>
ljepota	<i>Ljepi si kak sljika. Ljepi si kak anđel. Biti kreden.</i>
ružnoća	<i>Zgljedeti kak smrt na dopustu. Zgljedeti kak stora baba.</i>

8.2.2.	Frazemi kojima se opisuju čovjekove osobine i sposobnosti
---------------	--

poštenje	<i>Imeti čiste roke.</i> <i>Imeti srce na mesti.</i> <i>Prvo pomesti pred svojom hižom.</i>
umna ograničenost, glupost	<i>Biti trdi kak bukva.</i> <i>Biti trdi kak ljetva.</i> <i>Drevo, drevo!</i>
neiskustvo, (ne)zrelost	<i>Biti zeljeni.</i>
podržavanje	<i>Držati fige.</i>
odlučnost (u negaciji)	<i>Niti za živo glovo. Niti za nikaj.</i>
neodlučnost	<i>Biti na nojgi.</i>
vjernost	<i>Biti veren kak pes.</i>

snalažljivost	<i>Imeti solji v glovi.</i>
sklonost krađi	<i>Imeti doge prste.</i>
besramnost	<i>Imeti debelo kožo.</i>
licemjerje	<i>Dati kruha onome koj zobe nema.</i>
dvoličnost	<i>Sedeti na dvo stolce. Kozati figo v žepo.</i>
ravnodušnost, neosjetljivost	<i>Biti debelji za vuhmi. Čez jedno vuhno nuter, a čez drugo vun.</i>
nervoza, nestrpljenje	<i>Dobiti mlode dok čokam.</i>
zavist	<i>Ftopiti ga v žljici vode.</i>
hrabrost	<i>Pokozati zobe. Imeti vupača. Prijeti bika za roge.</i>
pokornost, poslušnost	<i>Jesti nekomo z roke.</i>
uspješnost	<i>Biti na konju. Boga za brodu prijeti.</i>
prilagodljivost	<i>Biti kak riba vo vodi.</i>
nesnalaženje, ukočeno ponašanje	<i>Biti kak drvena Marija.</i>
pretjerana rastrošnost	<i>Dovati šakom i kapom.</i>
samostalnost	<i>Saki je kovoč svoje sreče.</i>

skromnost	<i>Pokrij se kak je jorgan dogi.</i>
sreća, zadovoljstvo	<i>Biti v sedmem nebi.</i>
preosjetljivost	<i>Biti kak pisano jajčece.</i>
pretjerana pedantnost	<i>Iskati dlako v jajco.</i>
brbljavost	<i>Govoriti/lompati sto na vuru. Imeti veljko lampu. Dobiti žulja na jeziku. Meti dora govora. Meti jezika do poda. Meti jezika kak krava repa.</i>
iskrenost	<i>Nemati dlake na jeziku.</i>
elokventnost	<i>Biti fljeten na jeziku.</i>
nepromišljenost	<i>Jezik mu je fljetneši od pameti.</i>
promuklost	<i>Govoriti kak z lagva.</i>
umišljenost	<i>Nabo ti krana pola z glove.</i>
darežljivost, velikodušnost	<i>Z svoji zob trgati.</i>
hladnokrvnost, prisebnost	<i>Biti zdeni kak špricer.</i>
strpljivost, popustljivost	<i>Nafčiti se kak pes na boto.</i>
zbunjenost, nesigurnost	<i>Kak pajcek v cekeru. Kak miš v melji.</i>
nesklonost riziku	<i>Bolje vrobec v roki nek golob na grani.</i>
nemir, nestrpljivost	<i>Imeti črve v riti.</i>
nezahvalnost, nezasitnost	<i>Iskati kruha prek pogače.</i>

ulizivanje, dodvornost	<i>Skokati dok nešto zaprdne. Rivati se kak robača v rit.</i>
zaigranost, nestašnost	<i>Ponošaš se kak dete.</i>
tvrdoglavost	<i>Iti z glovom čez zid.</i>
upornost, dosadnost, ustrajnost	<i>Biti dosaden kak vuš. Biti dosaden kak muha. Biti nekome na glovi. Biti kak klopec. Iti nekome na jetra. Spiti nekome se živce.</i>
nepopustljivost	<i>Držati se (nečega) kak pijan plota.</i>
nerazumnost postupaka	<i>Zgubiti glovo.</i>
beskarakternost	<i>Nemati kičmo. Nemati svojega ja.</i>
pretjerana brižnost, nježnost	<i>Paziti nekoga kak joko v glovi.</i>
pretjerana izbirljivost	<i>Zbirati kak medved hruške.</i>
pretjerana znatiželja	<i>Biti kak cujzek.</i>
razdražljivost, loša volja	<i>Stati se na ljevo nogu.</i>

8.2.3.	Frazemi kojima se opisuje čovjekov status, ponašanje i svakodnevne životne situacije
---------------	---

očekivati nemoguće	<i>Ako si nacrtáš i poforbaš.</i>
živjeti u obilju	<i>Živeti kak bubreg v loju. Živeti na visoki nogi. Imeti penez kak vuši.</i>
živjeti bez obaveza	<i>Živeti kak bik na gmojni. Živeti kak tikva v koruzi.</i>
skromnost, siromaštvo	<i>Biti pon penez kak žaba perja. Živeti na kruhu i vodi. Biti siromašen kak cirkveni miš. Biti bogec bistrički. Stisnuti se kak bogec. Biti bez penez kak Bog bez brata.</i>
velika zaduženost	<i>Biti dožen i vrogo i Bogo. Dožen si kak Grčka.</i>
bogatstvo	<i>Imeti penez kak blata.</i>
beskoristan posao/govor	<i>Mlotiti prozno slamo.</i>
varati nekoga	<i>Prodovati meglo. Vlječi nekoga za nos.</i>
prevariti samoga sebe	<i>V meglo vritnuti. V kmicu vritnuti. Imeti močka vo vreči. Ljuka saditi, pšenicu brati.</i>

predvidljivo ponašanje	<i>Poznati ga kak svojega žepa.</i>
imati sreću	<i>Ide te kak šintara potkova.</i>
dosadivati se, biti besposlen	<i>Muhe brojiti. Po zrako muhe ritati.</i>
kazna/nagrada za (ne)djela	<i>Saka rit dojde na šekret. Kak si poseješ tak boš žel! Bog vidi, Bog zno. Dobiti svojega Boga. Neje Bog kuhača. Bo bič Božji počil.</i>
biti nekome nezamjenjiv	<i>Biti nekomo desna roka.</i>
šutjeti (zbog neugode, krivnje)	<i>Moček mu je pojel jezika. Močati kak žmuklješ.</i>
šutjeti (nečijom naredbom)	<i>Biti tiho kak grob.</i>
vratiti se neobavljena posla	<i>Martin v Zogreb, Matin z Zogreba. Kušnoti vrota.</i>
ogovarati, biti ogovaran	<i>Biti na tapeti. Mi o voko, a vok na vrota. Posrati nekoga po celjem selji.</i>
paziti, kontrolirati koga	<i>Držati ga na joki.</i>
trpjeti zbog svojih (ne)djela	<i>Saki nosi svojega križa.</i>
brinuti se, žrtvovati se	<i>Imeti koga na grbači.</i>

razumno odlučiti	<i>Biti pri zdravi pameti.</i>
praviti se nevještim	<i>Delati se norca.</i>
nevjerovanje u koga ili što	<i>Na sveto nigdorjevo. Dok bo na Veljki petek polne zvonilo.</i>
postići velik, neočekivan uspjeh	<i>Prijeti Boga za brodo.</i>
željeti nezasluženo	<i>Čekati kruha z neba.</i>
neuspjeh	<i>Dišla baba z koloči. Pasti s konja na magarca. Hititi puške v koruzo.</i>
miješati se u tuđe poslove	<i>Gljedeti v tuđi tanjer. Gljedeti v tuđi žep.</i>
preuveličavati	<i>Z muhe napraviti slona.</i>
jamčiti, garantirati za koga/što	<i>Dati roko v jogenj.</i>
praviti se pametan	<i>Pobрати so pamet sveta. Spiti so pamet sveta.</i>
isticati različitost od drugih	<i>Nesmo mi skupa krave pasli.</i>
varati u nečiju korist	<i>Iti nekomo na roko.</i>
imati prednost nad nekime	<i>Držati nekoga v šaki. Držati bika za roge.</i>
odustati od svega	<i>Imeti pon kufer sega.</i>

priznanje neuspjeha	<i>Nikud nikam.</i>
raditi uspješno, bez problema	<i>Iti kak po žnjori.</i>
optimizam (unatoč opasnosti)	<i>Neče grom v koprive.</i>
pronaći rješenje problema	<i>Vu tem grmu je zojec.</i>
nepažljivo slušati	<i>Sedeti na vuhima.</i>
biti suvišan	<i>Biti kak trinojsto prose.</i>
neprikladno ponašanje	<i>Nekome so cajgeri pobeglji. Nemati se deske v glovi.</i>
uporno htjeti biti gdje te ne žele	<i>Rivati se kak gljuhi v šekeštriju.</i>
nerazumno se, bijesno ponašati	<i>Biti besen kak ris. Biti kak steklji pes.</i>
zamjeriti se kome	<i>Stati na žulj.</i>

8.2.4.	Frazemi kojima se opisuju čovjekova stanja i rezultati vlastitog ili tuđeg djelovanja
---------------	--

zaljubljenost	<i>Zvrteti glovo nekome.</i>
životna opasnost	<i>Nositi glovo vo vreči.</i>
biti slab	<i>Biti od bezgovoga speha. Biti kak podojena krava.</i>
umor, iscrpljenost	<i>Biti mrtev zmočeni. Biti zmočeni kak pes.</i>
san, spavanje	<i>Biti kak krmežljivi moček. Spati kak klada.</i>
zbunjenost	<i>Gljedeti kak telje v pisana vrota.</i>
mirnoća (fizička)	<i>Biti miren kak bubica.</i>

8.2.5.	Frazemi koji opisuju čovjekov odnos prema radu i postupanju
---------------	--

lijenost	<i>Bogu dneve krasti. Biti ljeni kak prasec. Dobiti se na tanjero. Sedeti kak trut.</i>
marljivost	<i>Dojti do svojega kruha. Delati za svoj kruh.</i>

8.2.6.	Frazemi kojima se opisuje količina
---------------	---

malo	<i>Meti kuljko je črno pod noftom.</i> <i>Menjši si od makovoga zrna.</i>
mnogo	<i>Biti dožen i Bogo i vrogo.</i> <i>Vročē kak v peklu.</i> <i>Biti vreden kak čmela.</i> <i>Masno platiti.</i>

8.2.7.	Frazemi koji opisuju čovjekov način kretanja
---------------	---

hodati uspravno, ukočeno	<i>Hodati kak da si metlu pogotnol.</i>
hodati uokolo bez vidljiva cilja	<i>Hodati kak muha bez glove.</i>
hodati oprezno, nesigurno	<i>Hodati kak po jojci.</i>

8.2.8.	Frazemi kojima se opisuju vremenski i prostorni odnosi
---------------	---

brzo	<i>Bežati od nečeg kak vrog od tamjana.</i>
sporo	<i>Biti muden kak pož.</i> <i>Biti muden kak da se bobiš.</i>
blizu	<i>Meti pod nosom.</i>
daleko	<i>Živeti Bogu za nogami.</i> <i>Biti Bogu za hrptom.</i> <i>Tam de je Bog rekel lječko noč.</i>

8.2.9.	Frazemi kojima se izriče ironija, vrijeđanje, poruga
---------------	---

ne vidjeti/znati/razumjeti očito	<i>Opasti z Marsa.</i>
reći/učiniti nešto što je svima poznato	<i>Otkriti Ameriku. Zmisljiti toplu vodu.</i>
pretjerana briga o nečemu nevažnom	<i>Naj se klati s treskom.</i>
pretjerano samosažaljenje	<i>Hujša svinja hujše cvilji.</i>
glupost	<i>Biti bljesav kak noč.</i>
dobrota	<i>Biti dober kak tri dni stori kruh.</i>
uhvatiti, doseći nedostižno	<i>Deti sol na rep.</i>
stalna, pretjerana, nepotrebna briga	<i>Meti posla kak zvonor z Božjim grobom.</i>
omalovažavanje postignutog	<i>Obesiti močko za rep</i>

8.2.10.	Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema jelu
----------------	--

gladovanje	<i>Biti gloden kak vok. Biti gloden kak pes.</i>
halapljivost	<i>Šopati se kak goska. Jesti z jočmi.</i>
malo jesti	<i>Jesti kak vrobec.</i>

8.2.11.	Frazemi kojima se opisuju odnosi prema starosti i smrti
----------------	--

nemoć

Imeti store kosti.

patiti zbog (ne)djela u mladosti

*Pitala te bo starost de je bila mladost.
Kaj si v mladosti posodiš, vračal boš
v starosti.*

biti na samrti

Biti z jenom nogom v grobu.

Lokalni frazemi su frazemi zabilježeni na određenome lokalitetu. Taj lokalitet može obuhvatiti samo jedno, no ponekad obuhvaća i nekoliko mjesta. U ovome radu bit će prikazani oni frazemi koji su zabilježeni na području Donje Dubrave, a nije poznato (zabilježeno) koriste li se oni u navedenim oblicima i u okolnim selima, tj. nije poznato ukoliko se koriste, koriste li se u istome kontekstu. Frazemi za koje ispitanici tvrde da se govore samo na području Donje Dubrave biti će opisani kao takvi. Frazemi će biti napisani u formi razgovorne rečenice s komentarom koji objašnjava njihovo značenje.

Tak si kak berečni zojec.

Pojam *berečni zojec* izvorno je nastao prije tridesetak godina kad je jedan mještаниn (osoba koja lagano zamuckuje i ima manje mentalno oštećenje) izjavio da je vidio *berečnoga zojca*. Pošto takva vrsta zeca ne postoji, on je objasnio da je to zec koji se trčanjem kroz *berek* (vodonaplavno područje, razinom niže od okolnog tla) spašava od lovaca. U svom je objašnjavanju toliko ustrajao da mu je taj pojam postao nadimak.

Istoimeni frazem danas se koristi za oslikavanje osobe koja uporno i gorljivo objašnjava i dokazuje nedokazivo.

Plovaš kaj da si z Prekopa.

Prekop je dio Donje Dubrave koji se nalazi neposredno uz rijeku Dravu, na njezinoj lijevoj obali. Ranije, dok Drava nije bila *ukročena* nasipima, ovaj je kraj bio izložen čestim poplavama koje su trgale obalu i tako mijenjale riječno korito. Ljudi su tada znali reći: „*Drova je pok prekopala!*“ I upravo zbog tog čestog *prekopavanja* obale i korita ovaj je kraj dobio ime *Prekop*.

Početkom 60-tih godina izgrađeni su nasipi, no ipak su dvije velike poplave (1964. i 1965. godine) probile nasipe i poplavila dijelove sela koji su se nalazili u neposrednoj blizini.

Pošto su stanovnici toga kraja od rođenja živjeli s Dravom, a česti izljevi vode ili prave poplave bili su im gotovo pa svakodnevnica, frazem „*Plovaš kaj da si z Prekopa*“ u razgovornom jeziku mještana označava gotovo savršenu simbiozu čovjeka i vode.

Frazem nema negativnih konotacija, a mogli bismo ga usporediti s frazomom *kak riba vu vodi*.

Trdi si kak koruzni kruh! / Kaj si pohobljeni?

Oba frazema potječu iz sredine sedamdesetih godina prošlog stoljeća kad su dva prijatelja (obrtnici: stolar i pekar) slavila svoj imendan – na Dan sv. Petra i Pavla – što su ujedno i bila njihova osobna imena. Slavlje se s vremenom pretvorilo u mali sukob mišljenja. Ne mogavši uvjeriti svog prijatelja stolara da je on u pravu, pekar mu je rečenicom: „*Trdi si kak koruzni kruh!*“ želio poručiti da ne razumije ne samo jer je tvrdoglav, nego i malo tvrd na glavu, tj. priglup. No sugovornik stolar nije se predavao, već je svom prijatelju odgovorio sličnim načinom: „*Kaj si pohobljeni? Pohobljeni si sto posto ako vu to verješ!*“

Nekadašnji domaći kukuruzni kruh bio je poznat po svojoj tvrdoj kori (pogotovo nakon nekoliko dana stajanja). Ali pridjev *tvrd* nije se koristio samo za kruh, već i za osobe s manjim intelektualnim sposobnostima (*Z njega nikaj nebu. On je malo trdi!* ili *On je trdi, zabadav mu i tri pot reči.*)

U tom kontekstu i ne čudi što je stvarno izgovorena rečenica „*Trdi si kak koruzni kruh!*“ postala udomaćeni općepoznati frazem.

Hobljiti znači blanjati, mehanički obrađivati drvo. Blanjanjem se smanjuje obujam drveta (uglavnom se stanjuje ili sužava) pa nakon toga postupka manjka, *fali* nešto materijala. Stoga ovaj izraz možemo dovesti u vezu s frazomom „*fali mu koja daska u glavi*“ koji označava priglupu osobu.

Pošto su oba sudionika ove prijateljske rasprave bile osobe poznate u cijelom mjestu, rečenica *Kaj si pohobljeni?* postala je, također, općeprihvaćen frazem.

Neje Bog kuhača.

Kuhačom, drvenom žlicom za miješanje jela prilikom kuhanja, služimo se svakodnevno i u svakom se domaćinstvu nalazi barem nekoliko raznovrsnih kuhača. Njihova vrijednost – izražena u novcu – nije velika pa upravo na toj činjenici možemo potražiti objašnjenje frazema – s Bogom ne možemo postupati kao s kuhačom, tj. Bog nam ne služi da se njime razmećemo.

Frazem *Neje Bog kuhača* upozorava nas da za svako svoje (ne)djelo prije ili kasnije moramo odgovarati i da će nas zaslužena kazna ili nagrada sigurno stići.

Došel je hodec na brodec na masni kotec.

Porijeklo ovog frazema je nepoznato, jednako kao i značenje riječi *hodec* (u nekim varijantama frazema ona se javlja i kao *jodec*). Isto tako nije sigurno je li riječ *brodec* deminutiv od imenice *brod* (splav) kao što ni izraz *masten kotec* nije zabilježen (osim u ovom frazemu) u svakodnevnom razgovornom jeziku. Nitko nam, naime, nije znao objasniti što je to „*masten kotec*“ (iako riječ *kotec* imenuje prostor u kojem obitavaju svinje). Svi su se sugovornici slagali samo u jednom: „*Tak smo od navek govorili!*“ te da znači da je nekoga stigla primjerena, zaslužena kazna za ranije (čak i davno ranije) počinjeno loše djelo.

Martin Snopek z Ljegrada

Martin Snopek nije nikada postojao. Ime i prezime ove izmišljene osobe iz susjednog Ljegrada (mjesto koje je nekad bilo u Međimurju, ali ga je rijeka Drava, promjenom toka svoga korita, odvojila i *preselila* u Podravinu) mještani koriste kad žele zaštititi identitet neke osobe. Frazem se koristi u različitim govornim situacijama.

-Tko je to bio?	- <i>Martin Snopek z Ljegrada.</i>
-S kim si razgovarao?	- <i>Z Martinom Snopekovim z Ljegrada.</i>
-Od koga si kupio auto?	- <i>Od Martina Snopekovoga z Ljegrada.</i>

Sigurno od Pištija Kolarca!

Pišta Kolarec je nadimak stvarne osobe – S. M.²² – koji je poznat svim mještanima Donje Dubrave. Frazem se koristi kad sugovornik ne zna, ne poznaje ili ne razumije općepoznatu činjenicu. Frazemom ga se tada upozorava da bolje promisli i sjeti se o komu se ili čemu radi. Osobno sam svjedočila uporabi ovog frazema kad sam jednom došla našim autom u kafić, a jedna je prijateljica upitala: „***A čiji je to auto?***“ Istog je trena s drugog kraja stola doletio odgovor: „***Sigurno od Pištija Kolarca!***“ na što se moja prijateljica samo lupila rukom po čelu i nasmijala.

Stal je na loko trovo...

Loco je španjolska riječ koja znači *lud, sulud, luđak*. U našem se govoru izgovara kao i u izvorniku, ali je pišemo fonetski kao *loko*. Riječ je izgubila imensko značenje i rabi se jedino kao pridjev (stalni epitet) uz imenicu trava u izrazu: *stati na loko travu*. Ovaj ustaljeni izraz uvijek se koristi za označavanje neuobičajenog ponašanja ili postupanja ili govorenja, a može se vezati gotovo uza sve životne situacije.

Navodimo samo neke od primjera koje smo čuli od naših sugovornika:

<i>Stal je na loko trovo pak ne zna dimo.</i>	(Cijeli je dan u gostionici.)
<i>Stala je na loko trovo pak je dišla z drugim.</i>	(Žena je napustila supruga.)
<i>Stal je na loko trovo pak je tuđu trovo pokosil.</i>	(Pokosio je tuđu sjenokošu.)
<i>Stal je na loko trovo pak prepoveda bedastoče.</i>	(Govori nepovezano, nesmisleno.)
<i>Stal je na loko trovo pak se zvrnul z bicikljina.</i>	(Pao je s bicikla.)

Važno je napomenuti da ovim frazemom, iako govori o nepodopštinama i ne baš općeprihvaćenim načinima ponašanja ili djelovanja, na neki način štitimo počinitelja umanjivanjem osobne odgovornosti: ne bi on to učinio da nije ***stal na loko trovo***, tj. opravdanjem počinitelja u kršćanskom smislu: „*Bože, oprost mu jer ne zna što radi!*“

²² Ime i prezime osobe se ne navodi zbog poštivanja privatnosti, a podatci o osobi su poznati autorici rada.

9.	RJEČNIK FRAZEMA
----	-----------------

A

AMEN	<i>Tak mora biti i amen!</i> <i>Amen meša!</i>	Inzistiranje na završetku razgovora. Riječ kojom se naglašava konačni dogovor.
------	---	--

AMERIKA	<i>I ve si otkril Ameriko!</i>	Ironično priznavanje od ranije općepoznate činjenice.
---------	---------------------------------------	---

ANĐEO	<i>Joj, ljepi je kak anđeljek!</i>	Opis izuzetno lijepe, mile osobe.
-------	---	-----------------------------------

B

BABA	<i>Dišla baba z koloči.</i>	Baba je stara žena. One su mahom bolesne i sporo se kreću pa je frazem temeljen na ironiji – ni staru babu nisi mogao uhvatiti, tj. propustio si idealnu priliku.
------	------------------------------------	---

	<i>Zgljedeti kak stora baba.</i>	Osoba koja izgleda loše, postarano, kao stara žena.
--	---	---

BAČVA	<i>Okrogel si kak lagev.</i>	Osoba koja svojim ovalnim, okruglim izgledom podsjeća na bačvu (lagev). Frazem se javlja i u obliku: <i>Imaš želoca kak brenkica.</i> (<i>brenkica</i> –mala bačvica)
-------	-------------------------------------	--

BATINA	<i>Nafčil se na njega kak pes na boto.</i>	Pokazivati strpljivost, popustljivost, upornost u podnošenju nedaća.
BAZGA	<i>On ti je od bezgovoga speha.</i>	Frazem označava osobu koja je, nasuprot vanjskom izgledu, slaba i osjetljiva (i tjelesno i karakterno) – kao i grane bazge koje su lako lomljive jer su iznutra šuplje.
BIK	<i>Živeti kak bik na gmojni.</i>	Život bez obaveza, lagodan život.
	<i>Prijeti bika za roge.</i>	Pokazati izuzetnu snagu, hrabrost i odgovornost.
BJESNOĆA	<i>Biti besen kak ris. Biti kak steklji pes.</i>	Ljutita osoba, bijesna do neuračunljivosti (kao ris ili bijesan pas).
	<i>Koji ti je bes?</i>	Pitanje upućeno ljutitoj, bijesnoj osobi.
BLATITI	<i>Po celjem selji ga je blatil.</i>	Svima govoriti laži o nekome. Ogovarati. (Frazem se javlja i u oblicima: <i>Vlječi nekoga po celjem selji</i> , <i>Potepati ga po celjem selji</i> ta kao vulgarizam <i>Posrati nekoga po celjem selji</i> .)
BLATO	<i>Ima penez kak blata.</i>	Posjedovati što (najčešće novce) u velikoj količini. Blagostanje.
BOG	<i>Prijeti Boga za brodo.</i>	Označava izvanredno postignuće, ali, ironično, i kao poruga umišljenoj osobi.

	<i>Živeti Bogu za nogami.</i>	Frazemi se odnose na udaljeno, zapušteno,
	<i>De je Bog rekel lješko noć.</i>	neugledno mjesto.
	<i>Biti Bogu za hrptom.</i>	
	<i>Bog ti ploti.</i>	Zahvala na materijalnoj ili nematerijalnoj usluzi ili pomoći učinjenoj iz milosrđa.
	<i>Bog vidi, Bog zno.</i>	Kazna za naplatu grijeha stići će prije ili
	<i>Bo bič Božji počil.</i>	kasnije.
	<i>Biti dožen i vrogo i Bogo.</i>	Prezaduženost.
	<i>Bog bogova.</i>	Konstatacija da je nešto završilo prema našim očekivanjima.
	<i>Dobiti svojega Boga.</i>	Primiti kaznu za određeno ponašanje (najčešće se odnosi na fizičko kažnjavanje).
	<i>Krasti Bogu dneve.</i>	Besposličarenje, nerad.
BRADA	<i>Mumljati si v brodo.</i>	Nerazumljivo pričati.
BUBA	<i>Ve je miren kak bubica.</i>	Frazem se odnosi na osobu koja je nešto loše uradila pa sad mirnoćom pokazuje stid, kajanje. Ako se pak kaže <i>On je miren kak bubica.</i> , misli se na urođenu osobinu.
BUBREG	<i>Živeti kak bubreg v loju.</i>	Život bez obaveza.
BUDALA	<i>Z njega se si delaju norca.</i>	Rugati se nekome, praviti budalu (<i>norca</i>) od nekoga, šaliti se na tuđi račun.

*Kaj se ve delaš **norc**.*

Praviti se nevješt, izigravati neznalicu radi izbjegavanja krivnje.

BUKVA

*Biti trdi kak **bukva**.*

Biti (pri)glup.

C

CRTATI

*Ako si **nacrtáš** i **poforbaš**.*

Očekivati nemoguće; nešto što se samo može zamisliti, nacrtati.

D

DIJETE

*Ponošati se kak **dete**.*

Neozbiljno i neodgovorno ponašanje.

DRVEN

*Biti kak **drvena** Marija.*

Nepomično stajanje ili sjedenje, ukočeno i neprirodno, a frazem opisuje osoba koja se ne snalazi u društvu, kojoj je neugodno.

DRVO

*Biti kak **drevo**.
Drevo, drevo.*

Osoba koja ne djeluje, koju treba stalno poticati.

DŽ

DŽEP

*Poznam te kak svojega **žepa**.*

Dobro poznavanje osobe; predvidljiva, očekivana situacija.

F

FOTOGRAFIJA *Deti se na **kipec**.* Fotografirati se.

*Bil je kak **sljika**.* Biti lijep. U nekim situacijama označava nečiji prirodnu ljepotu, ali se frazem može koristiti i u prenesenom, ironičnom smislu: ***E, baš si prava sljika!***

G

GLAD *Biti **gloden** kak vok.* Osjećati veliku glad.

GLAVA *Niti za živu **glovo**.* Odlučna negacija; želja da se nešto ne dogodi ili da se izgovoreno ne ostvari.

*Zgubiti **glovu**.* Nepromišljeno, panično djelovanje.

*Nositi **glovo** v vreči.* Izlagati se velikoj opasnosti.

*Visiš mi na **glavi**.* Dosadan čovjek, uporan u
*Več si mi navrh **glave**.* svojim zahtjevima.

GOVOR *Meti dora **govora**.* Znati dobro i svrhovito govoriti.
Kao ironija znači pretjerivati u govoru.

GOVORITI ***Govoriti** sto na vuru.* Pretjerano govoriti (javljaju se i glagoli ***lompati, blebetati, klafrati***),obično isprazno.

	<i>Speči pak reči.</i>	Upozorenje da ne budemo brzopleti te da prvo razmislimo, a tek onda progovorimo.
GRM	<i>Vu tem grmu je zojec.</i>	Rečenica kojom se označava razrješenje problema, situacije.
GROB	<i>Biti tiho kak grob.</i>	Šutjeti, ne željeti govoriti, ne priznavati ništa ni po koju cijenu.
	<i>Meti posla kak zvonor z Božjim grobom.</i>	Izmišljati si posao; stalna, pretjerana, nepotrebna briga.
GROM	<i>Nejde grom v koprive.</i>	Optimizam, uvjerenje da će se određena rizična situacija izbjeći.
GROŽĐE	<i>Dok na vrbi rodi grozdje.</i>	Kategorična izjava da je nešto neostvarivo.
GUSKA	<i>Šopati se kak goska. Biti kak šopana goska.</i>	Proždrljivost, prekomjerno jedenje.

H

HRABROST	<i>Imaš vupača?</i>	(<i>vupati</i> – usudite se učiniti što opasno)) Pitanje kojim se provjerava ima li osoba hrabrosti i smionosti učiniti nešto opasno, pogibeljno.
----------	----------------------------	---

J

JAJE	<i>Hodati kak po jajci.</i>	Ako se odnosi na hod, tada znači oprezno, nesigurno hodanje. U širem kontekstu može značiti izuzetan oprez.
	<i>Iskal je dlako v jajco.</i>	Frazem označava osobu koja opsjednuto traži greške i pronalazi ih tamo gdje ih drugi ne vide, tj. gdje one i ne postoje.
	<i>Biti kak pisano jajčece.</i>	Biti kao pisanica: malen, krhak, osjetljiv, ali nekoristan za sve osim kao ukras. Označava osobu u kojoj postoji nerazmjer između izgleda i sposobnosti.
JETRA	<i>Ideš mi na jetra.</i>	Osoba koja pretjeruje svojim, obično neutemeljenim, zahtjevima.
JEZIK	<i>Ima jezika kak krava repa.</i>	Osoba koja previše, i najčešće nepotrebno, govori.
	<i>Dobiti žulja na jeziku.</i>	
	<i>Meti jezika do poda.</i>	
	<i>Nemati dlake na jeziku.</i>	Govoriti istinu bez straha za izgovoreno.
	<i>Biti fljeten na jeziku.</i>	Elokventna osoba, sposobna svakome brzo i duhovito odgovoriti.
	<i>Moček ti je pojel jezika?</i>	Pitanje osobi koja je iznenada zašutjela jer ne zna ili neće dati odgovor...
	<i>Jezik mu je fljetneši od pameti.</i>	Izgovoriti nešto prije no što se promislilo o izgovorenome.

K

KAZALJKA	<i>Kaj so ti cajgeri malo pobegljji.</i>	(<i>cajger – kazaljka sata</i>) Odnosi se na osobu koja je nešto propustila, djelomično napravila, zakasnila, postupila nepromišljeno. Frazem je blagi prijekor.
KLACKALICA	<i>Biti na nojgi.</i>	<i>Najga</i> je klackalica, poluga u ravnoteži. U frazemu označava neodlučnu osobu koja ne zna donijeti odluku ili nije sigurna u njezinu ispravnost.
KOFER	<i>Ve mi je pon kufer sega!</i>	Emotivno, psihičko i/ili fizičko stanje osobe koja zbog pritiska odustaje od započete aktivnosti.
KOLAC	<i>Tenki je kak koljič.</i>	Mršava, sitna (obično i visoka) osoba.
KONJ	<i>Ve smo na konju.</i>	Uspješno prebroditi poteškoće i probleme. Dobro odraditi posao, poslovati pozitivno, pregovarati pozitivno.
KOSA	<i>Losi su ti kak da te struja stepla.</i>	Osoba s izrazito neurednom kosom koja strši na sve strane.
	<i>Žuri se, dobil bom mlade.</i>	Frazem je vezan uz polagani rast kose: posao traje toliko dugo da nam je već porasla nova, mlada kosa.
KOST	<i>Soma ga je kost i koža.</i>	Izuzetno mršava osoba.

KOŠARA	<i>Pljesti korpice.</i>	Biti tužan i povrijeđen zbog kazne; mrmljati sebi u bradu; nervozno prebirati prstima (otud i izraz: plesti košarice).
KOŠULJA	<i>Rivati se kak robača v rit.</i>	Ulizivati se nekome. Dosađivati svojom prisutnošću. Silno znatiželjna osoba koja sve želi vidjeti i sve znati.
KRAVA	<i>Zgljedaš kak da te krava poljizala.</i>	Jako zalizana kosa (u starija vremena vodom pomiješanom sa šećerom, a danas gelom ili lakom za kosu).
	<i>Nesmo mi skupa krave poslji.</i>	Distanciranje od sugovornika; naglašavanje svog višeg statusa od statusa sugovornika.
	<i>Ideš kak podojena krava.</i>	Izgledati umorno, iscrpljeno, malaksalo.
KRIŽ	<i>Nositi svojega križa.</i>	Naglasak je na zamjenici <i>svojega</i> jer frazem naglašava da se svatko na svoj način nosi sa svojim brigama i problemima.
KRPA	<i>Blijedi si kak krpa.</i>	Izrazito blijeda osoba čemu uzrok može biti bolest ili strah, nelagoda...
KRUH	<i>Biti dober kak kruh.</i>	Osoba izrazito dobrih, poštovanih osobina; uvijek spremna pomoći.
	<i>Iskati kruha prek pogače.</i>	Biti nezadovoljan postignutim; očekivati i tražiti više od potrebnog.

	<i>Dojti do svojeg kruha. Za svoj je kruh delal.</i>	Živjeti od svojega rada; sam zarađivati za život. Pošteno živjeti.
	<i>Čekati kruha z neba.</i>	Biti lijen, ne poduzimati ništa, već očekivati tuđu pomoć.
	<i>Što tebe z kamenom, ti njega z kruhom.</i>	Frazem nastao na kontrastu: <i>kamen – kruh / dobro – loše</i> i poručuje da se na nasilje ne uzvraća nasiljem.
	<i>Dati kruha onome koj zobe nema.</i>	Prividno pružiti pomoć.
	<i>Ma, ti si dober kak tri dni stori kruh.</i>	Ironičan odgovor onima koji sami sebe pretjerano hvale.
KRPELJ	<i>Tak si kak klopec.</i>	Dosadna osoba koja ne odustaje od svojih namjera.
KRUNA	<i>Nabo ti pola kruna z glove ako opereš zdele.</i>	Frazem ironično ukazuje na lijenost, ali i umišljenost osobe na koju se frazem odnosi.
KRUŠKA	<i>Zbira si kak medved hruške.</i>	Biti pretjerano izbirljiv, cjepidlačiti, ne znati što se stvarno želi.
KUĆA	<i>Prvo pometi pred svojom hižom!</i>	Ne kritiziraj druge ako sam nisi savršen! Osuda ogovaranja.

L

LEĐA	<i>Celji mu je život na hrptu. Ve je na njegvi grbači. Se je palo na moja plječa.</i>	<i>(hrbet – leđa; plječa, ramena)</i> Snositi svu odgovornost, brinuti se za nekoga.
------	--	---

LETVA	<i>Fčera je bil trdi kak ljetva. Opal je kak ljetva.</i>	Frazem je građen na sličnosti letve i pijanog čovjeka: stoje ukočeno, uspravno držanje, da bi stajali moraju biti oslonjeni na nešto ili nekoga.
-------	--	--

M

MAČAK	<i>Držati se kak krmežljivi moček.</i>	Opisuje osobu koje je bezvoljna, koja je trenutno izgubila pojam o prostoru i vremenu.
-------	---	--

	<i>To si moreš obesiti močku za rep.</i>	Neutemeljeno mišljenje o vrijednosti ili važnosti postignutog. Frazem skreće pažnju da je učinjeno ili rečeno bezvrijedno, beskorisno, nepotrebno, neupotrebljivo.
--	---	--

MAGLA	<i>Pok mi tržiš meglu.</i>	Govoriti neistinu, pokušaj prijevare.
-------	-----------------------------------	---------------------------------------

	<i>I oni su v meglu vritnoli.</i>	Neuspjeh zbog krive procjene situacije, uzaludan trud, krivo odrađeno posao.
--	--	--

MARS	<i>Kaj si opal z Marsa?</i>	Označava osobu koja se ne snalazi najbolje, koja se gubi, koja ne razumije i ne zna općepoznate činjenice.
------	------------------------------------	--

MASNO	<i>Masno je platil za to kaj je dobil.</i>	Platiti najvišu moguću cijenu, više no što je bilo očekivano. Frazem se koristi i za opisivanje posljedice/kazne neke radnje.
MIMOZA	<i>Naj biti kak mimoza!</i>	Mimoza (<i>mimosa pudica</i> , lat., sramežljiva mimoza) je u ovom frazemu metafora za povučenu, osjetljivu i sramežljivu osobu.
MIŠ	<i>Siromašen je kak cirkveni miš.</i>	Siromaštvo. Ne imati ništa. Živjeti od mrvica i tuđe milostinje.
	<i>Gljediš kak miš z melje.</i>	Uplašen, nepovjerljiv pogled.
MRTAV	<i>Bil je mrtev zmočeni.</i>	Preumoran, umoran toliko da više nije mogao nastaviti s poslom.
MUHA	<i>Pok si z muhe naprajil slona.</i>	Preuveličavati, pretjerivati u pripovijedanju, opisivanju...
	<i>Dosaden si kak muha.</i>	Zanovijetalo, dosadnjaković koji ometa druge u poslu ili odmoru..
	<i>Celji den muhe brojiš. Naj po zrako muhe ritati.</i>	Besposličariti, plandovati, ništa ne raditi.
	<i>Hodaš kak muha bez glove.</i>	Hodati bez cilja i svrhe, ne znati razlog dolaska, odlaska. Postupati nepromišljeno.

N

NIKAD	<i>Došiel boš na Sveto nigdorjevo.</i>	Od priloga <i>nikad</i> stvorena je imenica nigdorjevo koja s pridjevom <i>sveto</i> daje izmišljeni nepostojeći blagdan – Sveto nigdarjevo – koji označava nemoguću radnju, događaj, zbivanje...
NIKUD	<i>Celji den sam nikud nikam.</i>	Osjećati se bezvoljno, bez snage i volje za bilo što, ali bez valjanog razloga.
NOĆ	<i>Biti bljesavi kak noč.</i>	U noći se slabo vidi, raspoznaje, priviđa nam se... Sve su to odlike osobe na koju se odnosi frazem: Misli da sve zna, a ono baš suprotno.
NOGA	<i>Živeti na visoki nogi.</i>	Živjeti u finansijskom izobilju, posjedovati znatno više od prosjeka.
	<i>Denes se stal na lijevo nogu.</i>	Biti razdražljiv, bezvoljan, mrzovoljan bez vidljiva razloga.
NOS	<i>Ne vlječi me za nos.</i>	Obmanjivati, varati, lagati nekome. Frazem ima ublaženo značenje i koristi se za situacija kad je netko nasamaren, prevaren radi šale, ali bez zle namjere.
NOVAC	<i>Imeti penez kak vuši.</i>	Imati mnogo novaca. (Sinonim frazemu Živeti na visoki nogi .)
	<i>Ima peneze kak žaba perja.</i>	Ironična izjava koja označava krajnje siromaštvo.

O

OKO	<i>Da si tam dok mignem z jokom. V tren joka.</i>	Radnju treba izvršiti odmah, bez pogovora i u najkraćem mogućem vremenu.
-----	---	--

P

PAKAO	<i>Kurite kaj je vroče kak v peklu.</i>	Opisni izraz za veliku vrućinu.
-------	--	---------------------------------

PAMET	<i>Spiti so pamet sveta. Pobрати so pamet sveta.</i>	Umišljen da sve zna, o svemu ima mišljenje i stav.
	<i>Biti pri zdravi pameti.</i>	Realno razmišljati, donositi valjane odluke, biti priseban.

PAPRIKA	<i>Črljeni kak črljeni papriš.</i>	Osoba čije je lice rumeno zbog srama , nelagode ili fizičke aktivnosti.
---------	---	---

PČELA	<i>Črljeni si kak da si z čmelami spol.</i>	Osoba čije je lice ne samo rumeno zbog srama , nelagode ili fizičke aktivnosti, već je i otečeno, podbuhlo.
	<i>Biti vreden kak čmela.</i>	Biti vrijedan, marljiv, požrtvovan, točan, pouzdan.

PETAK	<i>Dojdem dok bo na Veljki petek polne zvonilo.</i>	Svojevrsno obećanje da se određena situacija neće nikada dogoditi. (Sinonim: <i>Dojdem na Sveto nigdorjevo.</i>)
-------	--	--

PLOT	<i>Držati se kak pijan plota.</i>	Biti tvrdoglav. Uporno ustrajati na svom. Ne prihvaćati tuđe mišljenje.
POSAO	<i>Čoravi posel.</i>	Uzaludan posao, posao koji ne donosi nikakav učinak, dobitak.
POTKOVA	<i>Ide te kak šintara potkova.</i>	<i>Šintar</i> je osoba koja je u prošlosti pokapala stoku. Konjske potkove su, uz plaću, tradicionalno pripadale <i>šintaru</i> . Ovaj se frazem danas koristi se želi istaći da nekome nešto po pravu pripada, ali i kad nekoga prati velika sreća.
PRASE	<i>Bil je kak pajcek v cekeru.</i>	Biti miran, zbunjen.
	<i>Hujši je od prasca.</i>	Biti lijen, neuredan, nezainteresiran za sve osim za jelo.
	<i>Koje je hujše prase, hujše cvilji.</i>	Frazem se odnosi na osobu koja često neopravdano negoduje.
	<i>Navek je bil kak trinajsto prose.</i>	Svinja može dojiti najviše 12 praščića. Prekobrojni praščić teško dolazi do pa je nerijetko gladan i, obično, ne praživi. Frazem se odnosi na odbačene, osamljene, neželjene, zapuštene osobe.
PŠENICA	<i>Ljuka saditi, pšenicu brati.</i>	Krivi posao; jedno planirati, a drugo ostvariti.

PUH	<i>Debelji si kak poh.</i>	Puh je u narodu poznat kao životinja koja neumorno skuplja hranu pa ovaj frazem označava osobu koja stalno i prekomjerno uživa u hrani.
PUŠKA	<i>Brzo su hitili puške v koruzu.</i>	Odustati od nečega. Prekinuti započeto zbog nesavladivih poteškoća. Predati se.
PUŽ	<i>Fljeten si kak pož.</i>	Ismijavanje nečije sporosti. Frazem se uvijek koristi u šaljivom smislu.

R

RAĐATI	<i>Delaš kak da se bobiš.</i>	Bobiti se znači rađati, a porod se uvijek doživljavao polaganim i bolnim. Iz te je sveze proizašao frazem koji označava osobu koja posao obavlja polako i s teškom mukom kao da izuzetno pati.
RAK	<i>Reziti se kak rakova deca.</i>	Oslikava situaciju kad su članovi obitelji raseljeni (po cijelom svijetu).
RIBA	<i>On je tu kak riba vo vodi.</i>	Biti spretnan. Dobro se snalaziti u određenoj situaciji.

S

SAKRISTIJA	<i>Kaj se rivlješ kak gljuhi v šekeštriju!</i>	Frazem se koristi u kontekstu nametljivog, upornog i opetovanog guranja na mjesto ili u društvo kojemu određena osoba ne pripada.
SIROMAH	<i>On ti je bogec bistrički.</i>	<i>(bogec – siromah, sirotinja)</i> Živi siromašno, od tuđe milostinje; nenametljiv, ali stalno prisutan.
	<i>Stisnul se kak bogec.</i>	Osoba povučena u sebe; slabo obučen, nenametljiv.
SKOČITI	<i>Skoče dok nešto zaprdne.</i>	Biti nekome stalno na usluzi; ulizivati se. Biti povodljiv. Ne imati svoj stav i bez razmišljanja izvršavati tuđe naredbe.
SLAMA	<i>Mlotiti prozno slamo.</i>	Pričati puno, nepovezano, nesuvislo.
SMIJATI SE	<i>Što se zodnji smeje, najbolje se smeje.</i>	Iščekivanje <i>slatke</i> osvete.
	<i>Smejati se od srca.</i>	Smijati se iskreno, dobrodušno.
SMOKVA	<i>Kozati figo v žepo.</i>	<i>(figa – smokva)</i> Govoriti suprotno od djelovanja; dvoličnost.
	<i>Friška figa.</i>	Kategoričko odbijanje, neprihvatanje (obično popraćeno gestom prstiju ruke).
	<i>Držati fige nekome.</i>	Podržavati nekoga, željeti da netko ili nešto uspije.

SMRT	<i>Zgljedi kak smrt na dopustu.</i>	Izgleđati umorno, iscrpljeno, bezvoljno.
SOL	<i>Teško je njemu deti sol na rep.</i>	Iz lovačke priče da je zeca najlakše uloviti ako mu stavite soli na rep nastao je frazem koji označava izuzetno spretnu i vještu osobu kojoj sve polazi za rukom. Pokušati ili uspjeti zaustaviti nekoga u određenoj radnji. Primiriti nekoga.
SREĆA	<i>Biti kovač svoje sreće.</i>	Osoba koja sama odlučuje o svom životu, koja se sama izborila za svoj status.
STAROST	<i>Pitala bo starost de je bila mladost. Kaj si vu mladosti posodiš, vu starosti boš vračal.</i>	Frazemi su upozorenja mladima da odmalena brinu o sebi, svojim navikama, postupcima i zdravlju.
STOLICA	<i>Sedi na dvo stolce.</i>	Dvoličnost.
SVETAC	<i>Drži se kak svetec.</i>	Dvolična osoba koja se u javnosti predstavlja idealnom.
SVJETLO	<i>Sveti se kak v Betljehemu.</i>	Jako osvijetljeno mjesto; upaljena sva svijetla u kući ili stanu; mnogobrojni svijetleći ukrasi.

Š

ŠAKA	<i>Držati nekoga v šaki.</i>	Biti u prednosti nad drugom osobom. Znati nešto neugodno o nekoj osobi. Znati nešto što druga osoba ne zna.
ŠKRTAC	<i>Močati kak žmuklješ.</i>	(žmuklješ – škrtica) Šutjeti, pritajiti se, ne isticati se da vas ne primijete da ne biste morali što platiti...
ŠPRICER	<i>Bil je zdeni kak špricer.</i>	Hladnokrvna, smirena osoba s jakom samokontrolom.

T

TANJUR	<i>Dobiti se na tanjero.</i>	Postići uspjeh bez rada i truda.
	<i>Gljedeti v tuđi tanjer.</i>	Zavidjeti nekome, priželjkivati tuđe; biti pretjerano znatiželjan.
TELE	<i>Ne gljedi kak telje v nova vrota.</i>	Biti zbunjen, ne snalaziti se u novoj situaciji, ne znati što treba učiniti.
TRUT	<i>Sediš kak trot.</i>	Opušteno sjediti, zavaliti se na stolicu bez volje da se bilo što radi. (Riječ <i>trot</i> se javlja i u oblicima <i>trut</i> i <i>trotljin</i> .)

TURKINJA	<i>Tak si kak poscona turkinja.</i>	<i>Turkinja</i> – vrsta jestive, slatke, bundeve koja se, preprezana na pola, peče u pećnici. Ako je nekvalitetna, ispušta previše sokova i postaje bljutava. Frazem označava osobu koja se, i pod najmanjim pritiskom, brzo i lako rasplače.
----------	-------------------------------------	--

U

UHO	<i>Čez jedno vuho nuter, čez drugo vun. Sedeti na vuhima.</i>	Površno ili uopće ne slušati sugovornika.
	<i>Biti debelji za vuhmi.</i>	Biti ravnodušan prema svemu; nikoga ne uvažavati; raditi po svome.
UREDAN	<i>Denes si baš kreden.</i>	Kreden – čist, okupan, počesljan, uredno i skladno obučen
USTA	<i>Imaš veljko lampo. Zapri gopca.</i>	Imenice gobec i lampa znače usta i imaju pogrдно značenje. Kad se odnose na govor, označavaju ružno, pogrдно govorenje.
UŠ	<i>Stalno je kak vuš dosaden.</i>	Biti dosadan, dosađivati, dodijavati nerazumnim zahtjevima.
UZICA	<i>Ide nam kak po žnjori.</i>	(<i>žnjora – nit, uzica</i>) Obavljati posao prema planu, raditi bez problema ili poteškoća.

V

VIJEK	<i>Na veke vekova.</i>	Rečenica kojom se završava rasprava i označava nepromjenjivost zaključaka.
VODA	<i>Zmisljil je toplu vodu.</i>	Izraz kojim se ironično potvrđuje nešto rečeno ili učinjeno (odavno općepoznato).
VRABAC	<i>Bolje vrobec v roki, nego golub na grani.</i>	Izraz kojim se zadovoljavamo postignutim. U ironičnom smislu oslikava osobu koja se lako zadovoljava postignutim.
VRAG	<i>Beži kak vrog od tamjana.</i>	Osoba koja se panično boji nečega ili nekoga.
VRATA	<i>Kušnuti vrota.</i>	Vratiti se neobavljena posla.
VUK	<i>Mi o voku, a vok na vrota.</i>	Situacija kad nas u razgovoru prekine osoba o kojoj govorimo. Frazem pretpostavlja daljnji nastavak razgovora o istoj temi.

Z

ZAGREB	<i>Martin v Zogreb, Martin z Zogreba.</i>	Neobavljen posao, uzaludan trud.
ZAHOD	<i>Saka rit dojde na šekret.</i>	(šekret – zahod, WC) Prije ili poslije stići će nas kazna za ranije počinjeno.
ZDENAC	<i>Govoriti kak z zdenca.</i>	Promukao govor; dubok glas.

ZRNO	<i>Biti manjši od makovoga zrna.</i>	Primiriti se zbog krivnje, nastojati biti neprimjetan u nastojanju da izbjegnemo zasluženu kaznu.
ZUB	<i>Pokazati zobe.</i>	Oduprijeti se, usprotiviti se.

Ž

ŽABA	<i>Biti žabi do vuh.</i>	Biti izrazito nizak.
ŽDRIJEBE	<i>Pravi si cujzek.</i>	Frazem opisuje izrazito dosadne, naporne i znatiželjne osobe.
ŽETI	<i>Kak si posiješ tak boš žel!</i>	Bit će nam onako kako sami napravimo. Sami odlučujemo o svojoj sudbini. (<i>Sinonim: Kak si prestreš, tak boš spal!</i>)
ŽIVAC	<i>Spiti nekome se živce. Ideš mi na živce.</i>	Svojim djelovanjem biti dosadan okolini. Živcirati nekoga.
ŽIVJETI	<i>Živeti kak tikva v koruzi. Živeti kak bik na gmajni.</i>	Živjeti bez obaveza i odgovornosti; bezbrižan život u izobilju.
	<i>Živeti na kruhu i vodi.</i>	Živjeti siromašno, skromno.
ŽLICA	<i>Ftopiti v žljici vode.</i>	Velika zavist; učiniti bilo što da se naudi i nanese zlo osobi.
ŽULJ	<i>Stati nekome na žulj.</i>	Isprovocirati koga, pronaći mu grešku, objelodaniti nečije propuste.

Cilj diplomskog rada bio je prikupiti i analizirati frazeme koje koriste mještani Donje Dubrave. Najviše se pažnje tijekom prikupljanja frazema posvećivalo činjenici da frazemi moraju biti na izvornome mjesnom govoru. Nakon prikupljanja frazema, lokalni su frazemi izdvojeni, detaljnije objašnjeni i stavljeni u kontekst dok su svi ostali frazemi analizirani strukturnom i konceptualnom analizom. Strukturna je analiza prikazana na nekolicini primjera, a svi prikupljeni frazemi analizirani su konceptualnom analizom. Za analizu svih frazema odabrana je konceptualna analiza jer je takav način analiziranja ujedno i objašnjenje značenja samih frazema.

Prilikom analiziranja frazema uočeni su sinonimski i antonimski frazemi. Sinonimski frazemi su frazemi koji imaju različite izraze, ali su istog sadržaja/značenja. Neki od uočenih sinonimskih frazema su:

<i>živeti kak bik na gmojni</i>	-	<i>živeti kak bubreg v loju,</i>
<i>tak si kak cujzek</i>	-	<i>tak si kak klopec,</i>
<i>lompati sto na vuro</i>	-	<i>meti veljko lampo,</i>
<i>biti kak pisano jajčece</i>	-	<i>biti kak mimoza,</i>
<i>opasti z Marsa</i>	-	<i>gljedeti kak telje v pisana vrota.</i>

Antonimima u leksikologiji nazivamo lekseme koji su značenjski oprečni pa takvu situaciju možemo vidjeti i kod frazema (iako u našem slučaju ne govorimo samo na razini leksema, već je antonimija vidljiva u suprotnosti značenja dva frazema). Antonimski bi frazemi bili:

<i>biti ljepi kak anđel</i>	-	<i>zgljedeti kak stora baba,</i>
<i>imeti penez kak blata</i>	-	<i>pon penez kak žaba perja,</i>
<i>biti gloden kak vok</i>	-	<i>biti kak šopana goska,</i>
<i>imeti vupača</i>	-	<i>skriti se nekome pod suknjo,</i>
<i>biti kak drvena Marija</i>	-	<i>meti črve v riti,</i>
<i>nemati dlako na jeziko</i>	-	<i>biti tiho kak grob.</i>

Prilikom terenskog prikupljanja frazema uočeni su i frazemi koji nisu izvorno nastali unutar jezičnog sustava mjesnoga govora Donje Dubrave, već su ih mještani čuli ili pročitali u medijima ili filmskoj i književnoj umjetnosti te su takvi frazemi prihvaćeni i prilagođeni govoru Donje Dubrave:

otkriti Ameriku,
držati se kak mila Gera,
biti v sedmem nebi.

U mjesnom se govoru koriste i frazemi koji se izgovaraju drugačije zbog utjecaja štokavskog narječja i standardnoga jezika.

Neki od ispitanika govore:

*„Imeti **bržešega** jezika od pameti.“* ,

ali bi se u mjesnom govoru trebalo izgovarati kao...

*„Imeti **fljetnešega** jezika od pameti.“*

Uočeni su i frazem koji su preuzeti iz štokavskog narječja i prilagođeni međimurskom dijalektu:

<i>speči pak reči</i>	(ispeci pa reci),
<i>nositi glovo vo vreči</i>	(nositi glavu u torbi ili vreći),
<i>moček ti je pojel jezika</i>	(maca popapala jezik).

Iz svega navedenoga možemo zaključiti da mjesni govor obiluje frazemima i da ih mještani Donje Dubrave često i različito koriste. Tradicija njegovanja folklora u Donjoj Dubravi spoj je mladih i starih i upravo takva tradicija mlade podsjeća na neke izvorne oblike frazema jer mlađa je populacija više pod utjecajem štokavskog narječja i standardnog jezika (obrazovanje, mediji, migracije...), a upravo taj utjecaj na mladu populaciju kroz određeno bi vrijeme mogao rezultirati gubljenjem izvornih oblika frazema iz mjesnoga govora Donje Dubrave.

BARIĆ, Eugenija i dr. (2005) *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

BARTOLIĆ, Zvonimir, FELETAR, Dragutin i dr. (2007) *Općina i župa Donja Dubrava*. Donja Dubrava: Meridijani

BLAŽEKA, Đuro, (2008) *Međimurski dijelekt*. Čakovec: Matica hrvatska

FELETAR, Drago, (1968) *Iz povijesti Međimurja*. Čakovec: Ogranak Matice hrvatske

JOZIĆ, Željko i dr. (2013), *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

KOVAČEVIĆ, Barbara, (2012) *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

LONČARIĆ, Mijo, (1996) *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga

MENAC, Antica, (2007) *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigara d.o.o.

MENAC-MIHALIĆ, Mira, MARESIĆ, Jela, (2008) *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

12.	PRILOZI
------------	----------------

12.1.	PODACI O OBAVIJESNICI 1
--------------	--------------------------------

IME I PREZIME:	Terezija Rusak
GODINA ROĐENJA:	1938.
MJESTO ROĐENJA:	Donja Dubrava
OČEVO MJESTO ROĐENJA:	Donja Dubrava
MAJČINO MJESTO ROĐENJA:	Donja Dubrava
BROJ PREDAKA ROĐENIH U OBAVIJESNIKOVU MJESTU ROĐENJA:	Svi preci rođeni su u Donjoj Dubravi.
MJESTO IZ KOJEG JE BRAČNI DRUG I KOLIKO SU U BRAKU:	Kotoriba 42 godine
GDJE JE ŽIVIO OBAVIJESNIK U PROŠLOSTI:	Donja Dubrava
JE LI PISMEN:	da
ŠKOLOVANJE:	osnovna škola
ZANIMANJE:	domaćica, umirovljenica

12.2.	PODACI O OBAVIJESNICI 2
--------------	--------------------------------

IME I PREZIME:	Štefica Kovač
GODINA ROĐENJA:	1960.
MJESTO ROĐENJA:	Prelog
OČEVO MJESTO ROĐENJA:	Kotoriba
MAJČINO MJESTO ROĐENJA:	Donja Dubrava
BROJ PREDAKA ROĐENIH U OBAVIJESNIKOVU MJESTU ROĐENJA:	svi
MJESTO IZ KOJEG JE BRAČNI DRUG I KOLIKO SU U BRAKU:	Donja Dubrava 28 godina
GDJE JE ŽIVIO OBAVIJESNIK U PROŠLOSTI:	Donja Dubrava (osim 4 godine u Zagrebu za vrijeme srednjoškolskog školovanja)
JE LI PISMEN:	da
ŠKOLOVANJE:	srednja škola
ZANIMANJE:	radnica

12.3.	PODACI O ISTRAŽIVANOM PUNKTU
--------------	-------------------------------------

Ime mjesta:	Donja Dubrava
Broj stanovnika:	1932
Imena susjednih mjesta:	Kotoriba, Donji Vidovec, Legrad, Podravska Selnica
Koji grad služi kao neposredni centar okoline (privredni, administrativni...)?	Čakovec, Prelog
Koju školu djeca pohađaju:	Osnovna škola Donja Dubrava
Kojim se zanimanjem bavi većina stanovništva? Je li oduvijek tako bilo?	Donja Dubrava je u prošlosti svoj napredak temeljila na poljoprivredi i blagodatima rijeke Drave: mlinarstvo, splavarstvo, zlatarstvo, vrbova šiba, šljunak, pijesak, ribarstvo i lovstvo. Sredinom 19. st. raste broj stanovnika, povećava se poljoprivredna gustoća pa se stanovništvo sve više okreće obrtu. Danas u mjestu relativno uspješno posluje dvadesetak tvrtki sa stotinjak zaposlenih. Muškarci su uglavnom zaposleni u građevini i privatnom sektoru, a žene u obližnjim tekstilnim i kožarskim tvrtkama. Obitelji skromne prihode upotpunjuju poljoprivredom na uglavnom sitnim posjedima iako se i u tom sektoru polako formiraju jaka obiteljska gospodarstva koja obrađuju po pedesetak hektara zemlje.
Naziv stanovnika (etnik) za punkt u kojem se ispituje i za susjedna mjesta:	Dobrafčan / Dobrafčica; Kotoripčan / Kotoripčica Vidofčan / Vidofčica; Ljegrađan / Ljegračica Selničan / Selničanka
Pridjev od imena mjesta u kojem se ispituje:	dobrafski

<p>Prezimana raširena u mjestu (uključujući i nadimke porodica):</p>	<p>prezimana: Brljak, Čižmešija, Horvat, Kovač, Lisjak, Miser, Rusak, Štefić, Vučenik, Zvonar, Žinić, Varga, Međimurec, Čituš, Fabić, Haramija, Klarić, Kralj, Mikulan, Matotek, Pongrac, Ribić...</p> <p>nadimci: Grivčevi, Kanotijevi, Šambarovi, Cemeštrovi, Matoškinovi, Matoljinovi, Ivičevi, Štrubljovi, Saboljekovi, Goričonjkinovi...</p>
<p>Najčešća muška i ženska imena:</p>	<p>muška: Ivo/Ivan/Ivica, Antun, Josip, Vinko, Stjepan, Tomo/Tomislav, Vlado/Vladimir, Đuro, Rudolf, Drago/Dragutin, Željko, Mijo, Zlatko, Branko, Nikola...</p> <p>ženska: Ana/Anica, Kata/Katarina/Katica, Slava/Slavica, Mara/Marija, Dora/Doroteja, Liza/Elizabeta, Sofija, Amalija, Franciska, Fanika, Jelena, Ivka, Ruža, Đurđa, Lucija, Terezija, Blaženka, Nada, Agneza, Vera/Verona/Verica.</p>
<p>Imena potoka, brda i rijeka:</p>	<p>rijeka Drava, rijeka Mura, potok Bistrec, potok Rakovica, brdo Patačina (nekada donjodubravski lokalitet, danas mađarski).</p>
<p>Koja je izreka, rečenica ili gesta kojom se stanovnici susjednih mjesta podriguju ovima ili ovi onima?</p>	<p>Stanovnike Svete Marije ponekad se zove <i>Stunjari</i>, a stanovnike Donjeg Vidovca <i>Vokeki</i>.</p>
<p>Koja su sela u blizini za koja vam se čini da imaju isti govor?</p>	<p>Donji Vidovec i Kotoriba</p>

SAŽETAK

Mjesni govor Donje Dubrave pripada međimurskom dijalektu kajkavskog narječja. Po Đuri Blažeki govor Donje Dubrave predstavnik je govora donjodubravske skupine govora u koju ulaze i govori susjednih sela Kotoribe i Donjeg Vidovca, a pripadnost je utvrđena prijašnjim istraživanjem alijeteta i alteriteta koje smo dobili putem upitnika i intervjua s izvornom obavjesnicom.

Prikupljen je veliki broj frazema koji su analizirani konceptualnom metodom. Strukturna metoda je prikazana samo kroz nekoliko primjera frazema. Na kraju rada nalazi se rječnik frazema koji je sastavljen prema uopćenome leksemu koji je proizašao iz frazema, tj. prema važnijoj leksemskoj sastavnici određenoga frazema. U zaključku su prikazani i uočeni sinonimski i antonimski frazemi koji su uočeni prilikom analiziranja i objašnjavanja prikupljenih frazema.

Najveću vrijednost rada nosi ponovno zapisivanje i snimanje govora Donje Dubrave te samo prikupljanje i zapisivanje frazema koji svjedoče određenoj tradiciji, navikama, običajima i odnosima stanovnika u Donjoj Dubravi.

KLJUČNE RIJEČI

dijalektologija, kajkavsko narječje, frazeologija, analiza frazema, rječnik frazema

SUMMARY

The local speech of Donja Dubrava belongs to the Međimurje dialect of the Kajkavian vernacular. According to Đuro Blažeka, the speech of Donja Dubrava is a representative of the Donja Dubrava group of dialects, consisted also of the dialects of the neighbouring villages Kotoriba and Donji Vidovec, and the affiliation is determined by a previous research of general language characteristics of the highest range and alterity, which were acquired through questionnaires and interviews with a native informant.

A great number of phrasemes analysed via conceptual method were collected. Structural method was shown only through a number of examples of phrasemes. At the end of the work is a dictionary of phrasemes which was composed according to a generalized lexeme stemming from the phraseme, i.e. according to the most important lexeme component of the particular phraseme. In the conclusion are presented and noted the synonymous and antonymous phrasemes which were detected during the analysis and clarification of the collected phrasemes.

The greatest value of the work lies in written re-recording and tape recording of the speech of Donja Dubrava and collecting and recording of the phrasemes which testify to certain traditions, habits, customs and relations of the residents of Donja Dubrava.